

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Kristo Kilk

**ÕNNELIKKUS JA SELLE SEOS
SOTSIAALMAJANDUSLIKE TEGURITEGA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: professor Tiiu Paas

Tartu 2018

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2018. a

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Õnnelikkus ning seda kujundavad tegurid	7
1.1 Õnnelikkuse mõiste ning selle käsitlused erialakirjanduses	7
1.2 Õnnelikkusega seonduvad sotsiaalmajanduslikud tegurid	13
1.3 Tegevuse ning saavutuste seos õnnelikkusega	18
2. Sotsiaalmajanduslike tegurite ja õnnelikkuse vahelise seose analüüs	22
2.1 Ülevaade analüüsi läbiviimiseks kasutatavatest andmetest ja metoodikast	22
2.2 Agregeeritud õnnelikkuse indeksi analüüs Euroopa ning teiste lääneriikide näitel	28
2.3 Õnnelikkust selgitavate tegurite analüüs Eesti ning Soome mikroandmete näitel	34
Kokkuvõte	49
Viidatud allikad	52
Lisad	58
Lisa 1. Agregeeritud õnnelikkuse indeksid riikide lõikes	58
Lisa 2. Agregeeritud õnnelikkuse indekseid kajastava regressioonmudeli tulemused	59
Lisa 3. Õnnelikkust kirjeldavate arvtunnuste kirjeldav statistika	59
Lisa 4. Õnnelikkust kajastavad regressioonmudeli tulemused (Eesti)	60
Lisa 5. Õnnelikkust kajastavad regressioonmudeli tulemused (Soome)	62
Summary	64

SISSEJUHATUS

Õnnelikkus on miski, millele leidub tõenäoliselt sama palju tähendusi, kui palju on maailmas inimesi. Võib üldistada, et õnnelikkus on positiivsetest ning negatiivsetest emotsioonidest kujunenud seisund, mida kasutatakse oma elu hindamiseks, kuid selle tegelik ja tõeline tähendus on meie kõigi jaoks erinev.

Õnnelikkuse kui elu eesmärgi üle on arutletud juba aastatuhandeid, ning sama kaua on inimesed otsinud ka õnne leidmise valemit. Põhjalikult ning teaduslikult on seda valdkonda uurima hakatud aga alles lähiminevikus. Ühiskonnas tähtsustatakse aina enam inimeste vaimset tervist, mille alla kuulub ka heaolu ning õnnelikkus. Seega on ka enam hakatud õnnelikkust kasutama kui sotsiaalse ning majandusliku arengu mõõdikut. Näiteks riigid nagu Suurbritannia, Prantsusmaa ja Bhutan on oma majandustulemuste mõõtmiseks kasutama hakanud õnnelikkuse indekseid (Gross National... 2017). Viimasel kümnendil on loodud ka mitmeid nii-öelda „Õnnelikkuse Instituute“ ning läbi viidud „Rahvuslikke Heaolu Küsitlusi“, mille eesmärkideks on uurida ning avaldada rahvaste õnnelikkushinnangud (Robertson 2016: 243). Ka Euroopa Liidu lepingu kolmandas artiklis on välja toodud, et inimeste heaolu edendamine on üks liidu eesmärkidest (Article 3 2018). Kõik see on oluline, sest õnnelikkusel on suur mõju inimeste üldisele elukvaliteedile. Varasematest uuringutes on leitud, et õnnelikumad inimesed on tervemad, neid saadab töövaldkonnas parem edu, neil on rohkem sõpru ja tuttavaid, mistõttu on ka nende sotsiaalsed suhted paremad (Myers, Diener 2018: 224).

Käesolev töö erineb paljudest teistest sarnastes valdkondades tehtud teadustöödest just selle poolest, et töö fookus on suunatud õnnelikkuse mõistele, mis on subjektiivse heaolu kõrval vähem uurimist leidnud. Seega võib õnnelikkus ka paljude jaoks näida veel mitteteadusliku terminina, kuid on leitud, et just õnnelikkus võiks olla edasistes uuringutes peamine inimeste heaolu kirjeldav mõiste (Ng 2015: 4). Lisaks viiakse antud töös läbi analüüsid nii makro- kui mikrotasandi näitajatega eraldi, ning uurimise alla on

võetud ka mitmed töö ja tegevusega seotud näitajad. Kuna tegemist on valdkonnaga, mis ühendab mitmeid sotsiaalteadusi, võiks antud bakalaureusetööga tutvumine olla huvitav laiemale lugejate ringile.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, milliste sotsiaalmajanduslike teguritega on seotud inimeste hinnangud õnnelikkusele, pannes rõhuasetuse eelkõige töö ja muude tegevustega seotud aspektidele.

Selleks, et antud eesmärk täita, on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

- selgitada õnnelikkuse mõistet erinevate autorite käsitluses;
- tuua välja ning selgitada meetodeid inimeste õnnelikkuse hindamiseks;
- anda ülevaade võrreldavatest sotsiaalmajanduslikest ja -demograafilistest näitajatest, mis võiksid olla seotud õnnelikkusega;
- viia läbi analüüs, et selgitada seoseid agregeeritud õnnelikkuse hinnangute ning põhiliste majanduslike makrotasandi näitajate vahel;
- viia läbi analüüs, selgitamaks seoseid inimeste õnnelikkuse ning sotsiaalmajanduslike mikrotasandi ja töö ning tegevusega seotud näitajate vahel Eesti ja Soome näitel;
- tuua välja tulemused ning neid analüüsida.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist: teoreetilisest ning empiirilisest. Mõlemad peatükid jagunevad omakorda kolmeks alapeatükiks. Bakalaureusetöö teoreetilises osas selgitatakse õnnelikkuse mõistet erinevate autorite käsitluses ning selgitatakse ka erinevusi õnnelikkuse ja teiste heaolu kajastavate mõistete vahel. Samuti on kirjeldatud erinevaid lähenemisi ja meetodeid õnnelikkuse hindamiseks. Lisaks on teoreetilises osas välja toodud erinevad sotsiaalmajanduslikud tegurid, millega on varasemate uuringute põhjal leitud seoseid inimeste õnnelikkushinnangutega. Loomulikult ei ole õnnelikkus seotud vaid majanduslike teguritega, seega on välja toodud ka mõningad sotsiaaldemograafilised näitajad, mis võivad õnnelikkusega seost omada. Teoreetilise osa kolmandas ehk viimases alapeatükis on lisaks eelnevalt mainitud teguritele veel vaatluse alla võetud tööga seotud näitajad, nagu näiteks töörahulolu, töö ning eraelu tasakaal ning tegevusest tingitud saavutused, ning uuritud nende seost riikide agregeeritud õnnelikkushinnangutega.

Töö empiiriline osa jaguneb samuti kolmeks alapeatükiks. Esiteks antakse ülevaade järgnevates analüüsides kasutatud andmete ning meetodika kohta. Teises alapeatükis viiakse ülevaate saamiseks läbi nii korrelatsioon- kui regressioonanalüüs Euroopas paiknevate ning teiste valitud lääneriikide makrotasandi andmetega. Empiirilise osa kolmandas alapeatükis tehakse aga põhjalikum analüüs sotsiaalmajanduslike ja -demograafiliste ning ka tööga seotud näitajate ja inimeste õnnelikkushinnangute seoste kohta Eesti ning Soome näitel. Seejärel on välja toodud tulemused ning võimalikud arengukohtad, mis võimaldaksid Eesti elanike keskmisi õnnelikkushinnanguid parandada.

Põhjus, miks empiirilise osa mikrotasandi analüüsi kaasati just Eesti, seisneb selles, et see annab tööle praktilisema väärtuse, kuna lugeja saab ülevaate just eestlaste endi õnnelikkuse hinnangutest ning nendega seonduvatest teguritest. Soome andmete kaasamine analüüsi annab aga võimaluse tuua võrdlusi Eesti ning meie põhjanaabriga, kes on paljudes valdkondades just Eestile eeskujuks. Lisaks sellele selgus 2018. aasta World Happiness Reporti uuringust, et Soome elanikud on maailma kõige õnnelikum rahvas – seda enam oleks huvitav teada, miks nad just teistest õnnelikumad on.

Uurimismeetoditena kasutatakse käesolevas bakalaureusetöös korrelatsioonanalüüsi ning regressioonanalüüsi, mis kuuluvad kvantitatiivsete uurimismeetodite alla. Empiirilises osas kasutatavad makroandmed pärinevad enamasti Maailmapanga (World Bank) ja World Happiness Reporti (WHR) andmebaasidest, mikroandmed Eesti ning Soome kohta aga Euroopa Sotsiaaluuringu (ESS - European Social Survey) andmebaasist. Kuigi Euroopa Sotsiaaluuringu kõige hilisemad andmed pärinevad kaheksandast voorust (2016.a), siis antud töös on kasutusel kuuenda vooru (2012.a) andmed. Selle põhjus seisneb selles, et kuues voor on viimane, kus oli vaatluse all käesoleva bakalaureusetöö fookusega seotud näitajad.

Märksõnad: õnnelikkus, sotsiaalmajanduslikud näitajad, töö, Eesti, Soome.

1. ÕNNELIKKUS NING SEDA KUJUNDAVAD TEGURID

1.1 Õnnelikkuse mõiste ning selle käsitletud erialakirjanduses

Filosoofid on nüüdseks juba tuhandeid aastaid arutlenud selle üle, mis on õnn ja kas õnne leidmine peaks olema elu eesmärk. Aristotelese ning vanakreeklaste arusaama järgi on õnne leidmine inimeste kõrgeim moraalne eesmärk. Ka utilitaristid on sarnasel seisukohal – nende arvates on kõigi inimeste kohus maksimeerida kogu ühiskonna heaolu. Sarnastel arvamustel on ka paljud tänapäeva sotsiaalteadlased ning filosoofid. Ühiskonna, või vähemalt oma rahva heaolu tõstmisele saab kaasa aidata ka riik. Riikidel on võimalik luua vastavaid institutsioone, mis on alustalaks inimeste turvalisuse ning kindlustunde loomisel, ning mis on vajalikud kogu ühiskonna toimimiseks. Kõigi selle efektiivne toimimine kajastub elanike heaolutundes. Valitsustel on lisaks võimalik jaotada piiratud ressursid valdkondadesse, mida soovitakse rohkem arendada, mõjutades sellega ka riigi majanduslike näitajaid. Kui riigi nägemus on sarnane utilitaristide seisukohale, ehk soovitakse oma elanike õnnelikkust tõsta, siis on tähtis muude tegurite kõrval teada ka olulisi majanduslike tegureid ja valdkondi, kuhu ressursse paigutada.

Õnnelikkust ning inimeste üldist heaolu on seni uuritud peamiselt filosoofide ning psühholoogide poolt. Majandusteadlaste uurimise alla on see kontseptsioon jõudnud alles 20. sajandil, kuid juba praeguseks on välja kujunenud mitmeid meetodeid ning lähenemisi õnnelikkuse uurimiseks. Põhiliste mõistetena on kasutatud õnnelikkust (*happiness*), eluga rahulolu (*life satisfaction*) ning subjektiivset heaolu (*subjective well-being*).

Leidub autoreid, kes kasutavad empiiriliste analüüside läbiviimisel mõisteid õnnelikkus, eluga rahulolu ning subjektiivne heaolu võrdväärsena, kuna korrelatsioon nende näitajate vahel on tugev, ehk tulemused ühe või teiste kasutamisest üldjuhul väga palju ei erine. Nendeks autoriteks on näiteks Ruut Veenhoven (1996: 34) ning Richard Easterlin (2001: 465). Kuigi Veenhoven on välja toonud palju erinevaid õnnelikkuse

kontseptsioone ning nendevahelisi erinevusi, siis õnnelikkuse all peab ta silmas kõiki subjektiivseid eluga rahulolu kirjeldavaid mõisteid (Concept of... 2015: 1). Kuid on ka autoreid, kes neid mõisteid oma uurimustes eristavad. Nendeks on näiteks Ed Diener ning hilisemalt ka Yew-Kwang Ng. Dieneri (1984: 542) kohaselt on õnnelikkus vaid osa subjektiivsest heaolust, mille alla kuuluvad veel ka eluga rahulolu ning inimeste positiivsed afektid. Ng aga tõi välja, et just õnnelikkus võiks olla edasistes uuringutes peamine mõiste, kuna tegemist on eeltoodud kolmest mõistest kõige täpsema ning arusaadavamaga. Subjektiivse heaolu kontseptsioonist on oht saada mitmeti aru – tegemist võib olla nii üldise õnnelikkusega kui ka psühhiaatrilises mõttes võimalike vaimsete või tervislike probleemide puudumisega (Ng 2015: 4). Eluga rahulolu ning õnnelikkus on küll väga sarnased mõisted, kuid Ng leidis, et inimestel on võimalik teha ühiskonna jaoks head, kaotades sellest oma isikliku heaolu. Indiviidi tegevuse tulemustest tulenev teiste inimeste heaolu tõus küll mõnevõrra hüvitab kaotatud isikliku õnnelikkust, kuid ei korva seda täielikult (Ng 2015: 5). Seega altruistlikute inimeste puhul võib eluga rahulolu osutada kõrgemaks kui seda on õnnelikkus.

Käesolevas bakalaureusetöös on põhimõisteks õnnelikkus, kuid seejuures arvestatakse ka väljatoodud lähedaste mõistete põhjal tehtud uurimistööde tulemustega. Töö empiirilise osa agregeeritud andmete analüüsis on põhinäitajaks ehk sõltuvaks muutujaks andmete kättesaadavust arvestades kasutatud üldisemat hinnangut elule, millel põhineb ka maailma riike õnnelikkuse indeksi alusel järjestav World Happiness Report. Kahe riigi mikroandmete analüüsis on Euroopa Sotsiaaluuringust pärinevad Eesti ning Soome õnnelikkushinnangud põhinenud aga konkreetsemale küsimusele: „Kui õnnelik Te olete?“. Autor viis omakorda läbi võrdluse kahe enim kasutatud õnnelikkust kirjeldava näitaja (õnnelikkus, eluga rahulolu) vahel ning leidis, et nende vahel esineb tõesti tugev korrelatsioon, kuigi päris identseid antud näitajad siiski ei ole.

Õnnelikkuse kui mõiste kohta ülevaate saamiseks on autor erialakirjandusest leidnud selle kohta mitmete teadlaste definitsioone. Järgnevas tabelis 1 on välja toodud mõningad enim kasutatud teaduslikud definitsioonid õnnelikkuse kohta.

Tabel 1. Õnnelikkuse definitsioonid erinevate autorite käsitluses

Definitsioon	Autor
Õnnelikkus on inimeste positiivsete afektiivsete tunnete ülekaal negatiivsete afektiivsete tunnete suhtes.	Ng, 2015: 20
Õnnelikkus on see, kui soodsaks või eelistatuks inimene oma üldist elukvaliteeti hindab ehk teisisõnu, kui hästi talle meeldib enda poolt juhitud elu.	Veenhoven, 1984: 22
Õnnelikkus on osa subjektiivsest heaolust koos eluga rahulolu ning positiivsete afektidega. See on viis, kuidas inimesed oma enda elu hindavad.	Diener, 1984: 542
Õnnelikkus on üleüldine inimese poolt tehtud hinnang, kus ta arvestab nii meeldivate kui ka ebameeldivate emotsionaalsete kogemustega lähiminevikust.	Fordyce, 1972: 227
Õnnelikkus on ükskõik milline teadvuslik seisund, mida inimene soovib saavutada või säilitada.	Hart, 1940: 183

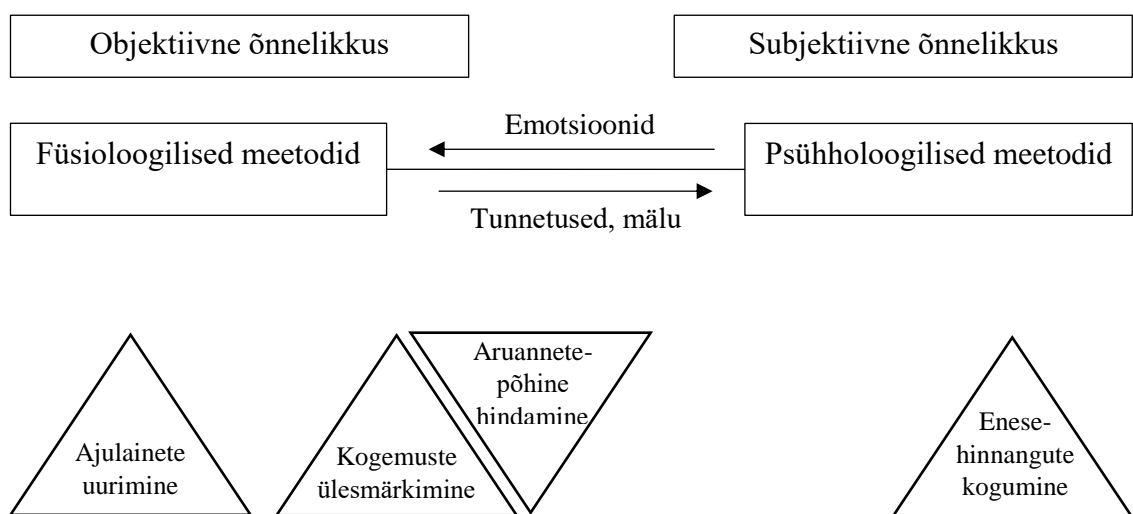
Allikas: Ng (2015: 20), Veenhoven (1984: 22), Diener (1984: 542), (Fordyce (1972: 227), viidatud Veenhoven 1984: 16 vahendusel), (Hart (1940: 183), viidatud Veenhoven 1984: 16 vahendusel).

Eeltoodud definitsioonide hulgast jäävad kõlama järgnevad märksõnad: hinnang elule, positiivsed ja negatiivsed emotsioonid, elukvaliteet. Seega kõikide eeltoodud autorite definitsioone arvesse võttes võib kokkuvõtlikult öelda, et õnnelikkus on hinnang oma elule, mis kujuneb positiivsete emotsioonide ülekaalust negatiivsete emotsioonide suhtes. Erinevalt teistest rahulolu kirjeldavatest näitajatest, võib õnnelikkus olla paljude jaoks eesmärk omaette. Seega on näiteks kõrge sissetulek või omandatud kõrgharidus kõigest vahendid, mis võimaldavad paremat õnnelikkust saavutada.

Teadlased on õnnelikkuse kontseptsioonile lähenenud kahel viisil, hedonistliku ning eudaimonistliku käsitluse kaudu. Vastavalt Deci ja Ryanile (2001: 143-46) tähendab hedonistliku lähenemise kohaselt õnnelikkus materiaalsete asjade kogumist, valu vältimist ning rõõmu otsimist, eudaimonistliku lähenemise korral aga tuleneb õnnelikkus teistega suhtlemisest ning sisemisest motivatsioonist. Kuna eudaimonistliku lähenemise kohaselt võib tegevus küll pakkuda rõõmu, kuid alati ei kaasne sellega heaolu kasv, siis kasutatakse õnnelikkuse defineerimiseks hedonistlikku lähenemist (*Ibid.*).

Inimeste õnnelikkuse hindamisel tuleb silmas ka pidada seda, et inimesed ei suuda teha absoluutseid hinnanguid, vaid toovad võrdlusi kas eelnevatest kogemustest, oma tulevikuootustest või hoopiski võrdlevad end teiste inimestega (Frey, Stutzer 2002: 78). Samuti on inimestele iseloomulik saavutatud seisundiga kohanemine, mida nimetatakse ka hedonistlikuks jooksurajaks (*hedonic treadmill*). Seetõttu on inimeste ootused millegi suhtes alati ajapikku kõrgemad. Lõplikku rahulolu on peaaegu võimatu saavutada, kuna alati on soov veel ja veel parema järele. Näiteks, lotovõidu osaliseks saanud inimesed tunnevad võidule järgnevatel nädalatel tugevat rõõmu ning heaolutunnet, kuid mõne aasta möödudes tehtud järeluuringu tulemustest on selgunud, et see õnnetunne ei ole püsiv ning mõningatel juhtudel on lotteriiga võitnud inimesed isegi õnnetumad, kui nad olid enne võitu (Bruni, Porta 2005: 69).

Kui jõuda õnnelikkuse hindamise meetoditeni, siis on erinevate autorite poolt leitud mitmed võimalusi õnnelikkuse hindamiseks ning seega ka andmete kogumiseks ja järelduste tegemiseks. Frey ning Stutzer (2002: 4) on vaadanud õnnelikkuse hindamist nii subjektiivsest kui objektiivsest vaatenurgast. Subjektiivset õnnelikkust on võimalik mõõta, saades inimeste hinnanguid oma enda tunnete kohta. Objektiivse õnnelikkusega on tegemist siis, kui uurimiseks on kasutusele võetud juba füsioloogilised meetodid katsetingimustes. Õnnelikkuse uurimisel majanduslikust seisukohast kasutatakse enamasti subjektiivseid hinnanguid. Järgneval joonisel 1 on kujutatud nii objektiivse kui ka subjektiivse õnnelikkuse hindamise võimalusi.

Joonis 1. Õnnelikkuse hindamise kontseptsioon

Allikas: (Frey, Stutzer 2002: 4, Kahneman 1999: 3), autori kohandused.

Joonise 1 põhjal on võimalik väita, et andmeid inimeste õnneseisundi kohta on võimalik koguda kahel peamisel meetodil. Esimene võimalus on uurida inimeste subjektiivset õnnelikkust, kus inimestel on ise võimalik anda hinnang oma heaoluseisundi kohta. Võrreldava informatsiooni saamiseks kasutatakse küsimustikes kas Likert-tüüpi skaalat või Cantrili redelit, kus madalam skoor tähendab madalamat hinnangut oma õnnelikkusele ning kõrgem skoor tähendab kõrgemat hinnangut oma õnnelikkuse kohta. Üldjuhul on õnnelikkuse hinnangute kujunemisel määravaks just inimeste võrdlus teistega ning ka eelnevalt läbitud kogemuste ja tulevikuootustega (Frey, Stutzer, 2002:4).

Teine võimalus õnnelikkuse uurimiseks on inimeste objektiivse õnnelikkuse mõõtmine. Selleks kasutatakse erinevaid füsioloogilisi meetodeid, milleks võib olla näiteks ajulainete uurimine. Sellised meetodid on õnnelikkuse uurimisel vähem levinud ning sotsiaalteadlased neid üldiselt ei rakenda. Lisaks on Frey ja Stutzer (2002: 6) välja toonud õnnelikkuse hindamise viisi, mis jääb objektiivsete ning subjektiivsete meetodite vahele. Selleks on kogemuste ülesmärkimine (*experience sampling measures*), mis kujutab endast indiviidide tunnete, emotsioonide ning ka tujude ülesmärkimist juhuslikel hetkedel nende igapäevaelus. Ka Veenhoven on sellise mõõtmismeetodi välja toonud, kuid samas kohe maha laitnud. Veenhoven (1984: 39) väitis, et õnnelikkusel ei leidu selgeid käitumuslikke korrelaate ning inimesed ei pruugi alati õnnelikud välja paista, isegi kui nad tegelikult seda on. Kahneman (1999: 3) on objektiivse õnnelikkuse hindamise viisina välja toonud meetodi, kus see tuletatakse uurimise all oleva perioodi aruannetest, milles on inimene oma kasulikkust hinnanud reaalselt. Kahnemani objektiivse õnnelikkuse teooria leidis aga teadlaste hulgas kriitikat. Näiteks Alexandrova (2005: 315) väitis, et selline meetod välistab tagasiulatava ümberhindamise, mistõttu kujunevad inimeste hinnangud oma õnnelikkusele läbimõtlemata ning tegelikke väärtusi arvestamata. Eeltoodud nii-öelda kombineeritud õnnelikkuse hindamise viisid ei ole tegelikult oma sisult täielikult objektiivsed nagu Kahneman seda väitis, vaid põhinevad siiski inimeste enda hinnangutel. Objektiivsuse all on siinkohal mõeldud seda, et inimesed on oma õnnelikkust võimalikult objektiivselt hinnanud.

Antud töös on õnnelikkuse kontseptsiooni käsitletud subjektiivse õnnelikkuse aspektist. Empiirilises osas kasutatavad andmed on saadud andmebaasidest, mille andmete saamiseks on läbi viidud kompleksseid ja põhjalikke uuringuid. Nagu eelnevalt juba välja

toodud, siis üldjuhul kasutatakse kõikides õnnelikkust ja majandusnäitajaid käsitlevates uuringutes subjektiivset lähenemist. Põhjus seisnebki selles, et õnnelikkust ei ole ühtselt defineeritud – see ei ole kõigi jaoks täpselt sama tähendusega ning igapähe võib olla oma arusaam õnnelikkusest. Õnnelikkus ei ole ka isoleeritud tunne või nähtus, mida ilma tagapõhjata hinnata või mõõta saab. Seega on enamik teadlasi õnnelikkuse uurimisel jäänud inimeste subjektiivsete hinnangute juurde, kasutades andmete kogumiseks suuremahulisi andmebaase. Andmebaaside lai valik võimaldab antud meetodit kasutades uurijatele ligipääsu kergesti kättesaadavatele ning suure valimitega andmetele. Õnnelikkuse ning heaolu kohta on võimalik leida andmeid näiteks nii European Social Survey, Gallup World Poll ning ka World Values Survey andmebaasidest.

Eelnevalt tõi autor välja, et inimeste õnnelikkuse tagamine peaks olema riigi üks olulistest eesmärkidest. Elanike õnnelikkuse tagamine ei ole tähtis vaid seetõttu, et inimeste endi isiklikku heaolu tõsta. Õnnelikumatel inimestel on positiivne mõju teistele inimestele ning ka kogu ühiskonnale. Järgnevalt on välja toodud mõningad valdkonnad, milles keskmisest kõrgema õnnelikkushinnangutega inimesed eelisseisus on (Frey, Stutzer 2002: 33):

- sotsiaalsete kontaktide algatamine,
- abivalmidus teiste suhtes,
- töölt harvem puudumine,
- harvem tööalastesse tüldesse sattumine,
- optimism tuleviku suhtes,
- tervis.

Seega ei ole inimese õnnelikkus oluline vaid individuaalsest vaatenurgast, vaid õnnelike inimestega ühiskonnast saavad kasu ka teised. Olgu selleks siis kas üleüldine tervem elanikkond, suurem ühiskondlik abivalmidus või kõrgem tööalane produktiivsus.

See, kui õnnelik või õnnetu inimene on, sõltub oluliselt majanduse ning ühiskonna kvaliteedist. Pikas perspektiivis aga osutub veelgi olulisemaks see, kas riigi põhiseadus soosib või takistab elanike püüdlusi saavutamaks kõrgem õnnetunne. (Frey, Stutzer 2002: 171) Seega on majanduspoliitika kujundajatel oluline teada, millised tegurid kalduvad inimeste õnnelikkust suurendama ning millised vähendama.

1.2 Õnnelikkusega seonduvad sotsiaalmajanduslikud tegurid

Käesoleva bakalaureusetöö põhirõhk on leidmaks õnnelikkuse ja majanduslike tegurite ning tööalaste ning tööväliste tegevuste vahelisi seoseid. Loomulikult ei ole majanduslikud tegurid ainukesed, mis kujundavad inimeste hinnanguid nende õnnelikkusele. Seega on lisaks majanduslikele näitajatele uurimise alla kaasatud ka valitud sotsiaaldemograafiliste näitajate seos õnnelikkusega.

Frey ja Stutzer (2002: 71) on leidnud, et majanduslikust vaatenurgast on kolm põhilist näitajat, mis omavad mõju elanike õnnelikkusele. Nendeks on sissetulek, töötuse määr ja inflatsioon. Lisaks neile kolmele makroökoonoomika teooria põhikomponendile on varasemalt leitud seoseid ka õnnelikkuse ja sissetulekute ebavõrdsuse vahel ning viimastes WHR aruannetes on aina rohkem rõhku asetatud ka migratsiooniga seonduvatele näitajatele (WHR Homepage 2018).

Üldjuhul levib arvamusi, et sissetulekute ning riigi rikkuse suurenedes kasvab ka inimeste õnnelikkus. Ei ole ju vale, et rikkam riik suudab pakkuda elanikele rohkem tooteid ning teenuseid, samal ajal kui ka inimeste endi sissetulekute suurenedes on neil võimalik rohkem tarbida. Richard Easterlin oli üks esimesi majandusteadlasi, kes uuris õnnelikkuse ning majanduslike tegurite vahelisi seoseid. Easterlin (1974) aga leidis, et kuigi rikkamates riikides elavad üldjuhul õnnelikumad inimesed kui vaesemates riikides, siis majanduskasv inimeste õnnelikkust riigisisest ei mõjutanud, ehk riigi rikkuse kasv ei too endaga kaasa õnnelikkuse kasvu elanike seas. Seda nähtust nimetatakse ka Easterlini paradoksiks. Sama leidis Easterlin ka sissetulekute kohta. Easterlini (1995: 44) püüdluste teooria kohaselt, kui suurendada kõigi inimeste sissetulekut korruga, siis võrdluses teistega nende tajutav sissetulek ning sellega kaasnev heaolu ei parane.

Paljud teadlased on aga leidnud vastupidiseid tulemusi, et sissetulekute suurenemine ikkagi toob kaasa elanike kõrgemad hinnangud õnnelikkusele. Hagerty ja Veenhoven (2003) on Easterlini varasemat teooriat kritiseerinud. Nende tulemuste kohaselt leidub riiklike sissetulekute kasvu ning õnnelikkuse vahel siiski positiivne seos, kus 21-st valimisse kaasatud riigist vaid ühel esines negatiivne seos majanduskasvu ning inimeste keskmise õnnelikkushinnangute vahel. Frey ja Stutzer (2002: 83) leidsid ka indiviiditasandil, et sissetulekute kasv ning hinnangud õnnelikkusele on positiivses

seoses. Seos on tugevam just madalate sissetulekutega inimeste puhul. Suurem sissetulek toob kaasa küll kõrgema õnnelikkuse, kuid seda just alla 15 000 USD aastase sissetulekute korral. Ka Ahuvia (2008: 200) leidis, et seos sissetulekute suuruse ning õnnelikkuse vahel eksisteerib, kuigi seos on nõrk. Erinevate uuringute tulemusel kirjeldab inimeste sissetulek vaid 2–4,5% õnnelikkuse erinevustest (Ahuvia 2008: 201). Sissetulekute ja riigi rikkuse all saab vaadata ka riigi sisemajanduse koguprodukti inimese kohta ehk SKP *per capita* ning õnnelikkuse vahelist seost. Diener ja Oishi (2000: 9-11) leidsid, et rikkamates riikides elavad inimesed on kõrgema õnnelikkuse hinnangutega kui vaesemate riikide elanikud, kuid aegriidade põhjal tehtud analüüsi tulemustest selgus, et majanduskasv elanike õnnelikkust ei mõjuta. See tulemus langeb kokku ka Easterlini paradoksiga.

Põhjus, miks riigi rikkuse tõusu ning inimeste õnnelikkuse vahel tugevaid positiivseid seoseid siiski ei esine, võibki peituda selles, et inimesed ei tee hinnanguid absoluutsete väärtuste põhjal, vaid võrdlevad end teistega. Majanduskasvu tingimustes tõuseb ka teiste inimeste sissetulek, mistõttu inimesed ei taju, et nende olukord oleks paremaks muutunud. Bruni ja Porta (2005: 336) on välja toonud, et alates 18. sajandi tööstusrevolutsioonist on lääneriikide rahvuslik sissetulek pidevalt kasvanud, aga see ei ole kaasa toonud sama kiiret tõusu inimeste õnnelikkushinnangutes. Samuti vaadates sissetulekute kasvu, siis nende nõrk seos õnnelikkuse hinnangutega seisneb selles, et inimesed harjuvad oma paranenud seisundi või eluoludega ära. Algselt võib sissetulekute kasv õnnelikkust küll tõsta, kuid ajapikku oma seisundiga kohanetakse ning õnnelikkus taastub taas algpunkti.

Järgnevalt on vaatluse alla võetud tööpuudus ning riigi töötuse määr. Neoklassikalise majandusteooria kohaselt on töötus vabatahtlik. Mittetöötamise põhjusteks võib olla nii madal palk, ebasobiv töö, rahuldavad toetused töötutele, vaba aja väärtustamine või lihtsalt soov leida enda jaoks uus sobiv töökoht. Selle teooria kohaselt on inimesed ise otsustanud töötamisest loobuda, eeldates saada sellest suuremat rahulolu. Küll on aga uuringutest selgunud, et töötud inimesed on keskmiselt õnnetumad kui töötavad inimesed.

Frey ja Stutzer (2002: 97) viisid Šveitsi andmetega läbi uuringu, milles leidsid, et 10-punktilisel skaalal hindasid töötud inimesed end võrreldes tööl käivate inimestega ligi kaks punkti madalamalt. Ka Oswald leidis, et töökoha olemasolu ning õnnelikkuse vahel leidub positiivseid seoseid. Nimelt, Suurbritannia andmete põhjal on töötutel vaimse

stressi tase kaks korda kõrgem kui neil, kellel on stabiilne töökoht. See omakorda mõjutab inimeste emotsionaalset heaolu. Samast uuringust selgus, et aastate möödudes ei ole töötute vaimse stressi tase langenud, mis võib panna sel ajal aina hoogu kogunud heaoluriikide mudelite efektiivsuse kahtluse alla (Oswald 1997: 1821-1822).

Sarnaselt eelnevatele autoritele leidsid Blanchflower *et al.* (2014: 117), et tööpuudus avaldab inimeste õnnelikkusele negatiivset mõju. Negatiivne seos esineb ka õnnelikkuse ja inflatsiooni vahel. Täpsemalt leidsid autorid, et tööpuuduse tõus ühe protsendipunkti võrra avaldab rohkem kui viiekordset negatiivset mõju inimeste õnnelikkusele võrreldes üheprotsendipunktilise inflatsioonimäära tõusuga. Põhjus, miks töötus õnnelikkusele negatiivset mõju avaldab, seisneb nii psüühilistes kui ka sotsiaalsetes kahjudes (Frey, Stutzer 2002: 99). Töötus tekitab inimestes depressiooni ning ärevust, millega võib kaasneda ka kõrgem alkoholarbimine, suhete purunemine ning ka suurem oht enesetapu sooritamiseks. Ka sotsiaalselt võib töötuks olemine olla kurnav, kuna paljudes ühiskondades käib sellega kaasas stigma, eriti kui töökoht on oluline faktor sotsiaalse positsiooni määramisel (*Ibid.*).

Ka töötuse määral võib esineda oluline seos õnnelikkushinnangutega. Kõrge töötuse määr võib mõjutada ka töötavate inimeste kindlustunnet tuleviku suhtes. Selle põhjusteks võib olla suurem oht ise töötuks jääda või ka hoopis töötusega kaasnevad rahutused ja isegi kriminaalse aktiivsuse kasv. Vastukaaluks võib osutada see, et kõrgema töötuse määraga riikides tunnevad töötud inimesed, et tööpuudus ei ole just otseselt nende endi süü, vaid töötus tuleneb riigi majanduslikust olukorrast. Kuna inimesed tunnevad, et nad ei ole ebasoodsas olukorras üksi, siis ei pruugi nad ka niivõrd õnnatud olla. (Frey, Stutzer 2002: 100-101) Siinkohal võib tuua näideteks ka Kreeka, Hispaania ja Itaalia, kus noorte tööpuudus on Euroopa kõrgeim (Youth Employment... 2018). Kuna rohkem kui kolmandik eeltoodud riikides elavatest noortest ei ole endale tööd leidnud, siis pole paljudel neist ka välja kujunenud tööharjumust. Seega tulevikus võivad nad teatud eluperioodidel isegi töötuks olemist nautida.

Kolmas Frey ja Stutzeri poolt välja toodud põhiline majanduslik näitaja on inflatsioon. Inflatsioon on kaupade ja teenuste üldine hinnataseme tõus, mille tagajärjel langeb valuuta ostujõud. Üldises plaanis seostatakse inflatsiooni negatiivse nähtusega, sest nähtavalt suureneb inimeste jaoks elukallidus. Mitmetes Hiinas läbiviidud uuringutes

selgus, et inflatsioonil leidub negatiivse suunaga seos inimeste õnnelikkushinnangutega (Chen *et al.* 2014:1195, Zhang 2012: 67-68). Frey ja Stutzeri kohaselt sõltub inflatsiooni mõju õnnelikkusele sellest, kas inflatsioon oli ette aimatav või tuli ootamatult. Kui inflatsiooni tõus on eelnevalt ette prognoositud, saavad inimesed selleks valmistuda, näiteks küsides selle kompenseerimiseks tööandjatelt palgatõusu. Samas kui inflatsiooni tõus on ootamatu, ei ole selleks võimalik eelnevalt valmistuda. Inflatsiooni tõus, mis ei ole ette prognoositud, tekitab ka inimeste seas tuleviku suhtes ebakindlust. Kõrge inflatsioonitase muudab omakorda igapäevased toimingud kulukamaks, ning sarnaselt tööpuudusega tekitab inimeste seas ebakindlust tuleviku suhtes.

Üks sotsiaalmajanduslik tegur, mille seost õnnelikkusega autor bakalaureusetöö empiirilises osas veel uurib, on sissetulekute ebavõrdsus. Võib ju arvata, et mida väiksem on sissetulekute ebavõrdsus, seda õnnelikum võiks olla kogu ühiskond ja seega ka iga individuaalne inimene. Bruni ja Porta (2005: 248) aga leidsid, et kuigi inimesed on õnnelikud riikides nagu Taani, Rootsi ja Saksamaa, kus ebavõrdsus on madal, siis selgus, et suure ebavõrdsusega riikides, nagu Kolumbia, Brasiilia ja Mehhiko, on õnnelikkuse tase sarnane eelmainitud riikidega. Siinpuhul võivad aga määravaks osutada ka kultuurilised erinevused Euroopa ning Ladina-Ameerika riikide vahel. Oishi, Kesebir ja Diener uurisid aga sissetulekute ebavõrdsust riigisiselt. Oma uuringus tegid nad ülevaate 37 aasta pikkusest perioodist Ameerika Ühendriikidest valitsenud ebavõrdsusest Gini indeksi alusel. Uuringust selgus, et aastatel, millal sissetulekute ebavõrdsus oli suurem, olid inimesed keskmiselt vähem õnnelikud. Seega on võimalik järeldada, et riigisisel tasandil on võimalik seos ebavõrdsuse ja õnnelikkuse vahel olemas. (Oishi *et al.* 2011: 1099)

Lisaks on Frey ja Stutzeri arvates ka institutsionaalsetel teguritel seos inimeste õnnelikkusega. Mida rohkem poliitilistes protsessides inimeste eelistustega arvestatakse, seda õnnelikumad nad on (Frey, Stutzer 2002: 174). Veenhoven (1993: 40-41) aga omakorda leidis, et õnnelikkuse ja erinevatesse institutsioonidesse usalduse vahel seost ei leidu. Oluliseks faktoriks inimeste õnnelikkushinnangutele on kujunenud ka riigi poliitiline süsteem. Demokraatilistes riikides on inimesed õnnelikumad kui autoritaarsetes riikides, kuna poliitikutel on suurem motivatsioon vastavalt rahva tahtele

valitseda (Frey, Stutzer 2002: 133). Kui elanikud ei ole nende poolt tehtud poliitiliste otsustega rahul, võib poliitikutel olla oht järgmistel valimistel võimult langeda.

Lisaks majanduslikele näitajatele on õnnelikkuse kujundamisel oluline roll ka erinevatel sotsiaaldemograafilistel näitajatel, mida tuleb arvesse võtta just mikrotasandil läbiviidavas analüüsis. Oluliste muutujate kõrvale jätmisel on oht empiirilises osas läbiviidavas analüüsis saada nihkega hinnanguid, mis ei võimalda tulemusi objektiivselt tõlgendada. Seega on autor uurinud ka soo, vanuse, haridustaseme, tervise ning sünnikoha seoseid inimeste õnnelikkushinnangutega.

Frey ja Stutzer (2002: 66) on välja toonud, et naised on keskmiselt mõnevõrra õnnelikumad kui mehed. Ka Yang ja Huang (2015: 84) on leidnud, et naised on üldjuhul õnnelikumad kui mehed, seejuures mõlema soo esindajad on õnnelikumad siis, kui riigis valitseb madalam sooline ebavõrdsus. Üldjuhul on leitud, et vanuse ning õnnelikkuse vahel lineaarset seost ei esine, küll aga on keskealised veidi vähem õnnelikud kui nooremad ja vanemad inimesed. Sarnasele järeldusele on teadlased jõudnud ka subjektiivse heaolu uurimisel (Dolan *et al.* 2008: 98). Täpsemalt on uuritud ka Eesti ning Soome inimeste vanuse ning eluga rahulolu vahelisi seoseid, kus sarnaselt eelnevate uuringute tulemustele leiti, et Eesti puhul leidub vanuse ning eluga rahulolu vahel kõverjooneline seos. Soomes aga vanus inimeste eluga rahulolu kujundamisel määravaks ei osutunud. (Realo, Dobewall 2011: 306-307) Haridustaseme ning õnnelikkuse vahel otseseid seoseid ei leidu, kuid kõrgem haridustase võib aga tõsta õnnelikkust just eudaimoonilisest aspektist. Samuti on leitud tugevaid korrelatsioone kõrgema haridustaseme ja suurema sissetuleku ning ka parema tervisliku seisundi vahel. (Dolan *et al.* 2008: 100, Frey, Stutzer 2002: 66)

Samuti leidsid Frey ning Stutzer, et riigi kodanikud on õnnelikumad kui riigis elavad välismaalased. Viimasest World Happiness Reportist (2018: 42) aga selgus, et sisserändajate õnnelikkushinnangud ühtlustuvad ajapikku kohalike elanike keskmise õnnelikkuse tasemega. Lisaks eeltoodud näitajatele on veel leitud, et ka abielus olevad inimesed on õnnelikumad kui vallalised ning ka heal tervisel on positiivne korrelatsioon kõrgemate õnnelikkushinnangutega (Frey, Stutzer 2002: 66). Kuna inimeste õnnelikkust kujundavad nii makro- kui mikrotasandi näitajad, siis on bakalaureusetöö empiirilises osas läbiviidud analüüsis tuginetud nii makro- kui mikroandmetele.

1.3 Tegevuse ning saavutuste seos õnnelikkusega

Lisaks erinevate sotsiaalmajanduslike ning -demograafiliste näitajate ja õnnelikkuse vaheliste seoste uurimisele on käesolevas bakalaureusetöös täpsemalt analüüsitud ka töörahulolu, töö ning eraelu tasakaaluga rahulolu ning igapäevasest tegevusest tulenevate saavutuste võimalikku seost inimeste õnnelikkushinnangutega. Kuna enamik inimestest viibib suurema osa oma päevast tööl, siis võib arvata, et tööga seotud näitajaid omavad rolli inimeste üldiste heaolu- ning õnnelikkushinnangute kujundamisel.

Vastavalt Frey ja Stutzerile (2002: 103) on tööga rahulolu üks mitmest üldise rahulolu kujundamise valdkonnast. Satuf *et al.* (2016: 184) on välja toonud, et õnnelikkus ning töörahulolu on tugevasti korreleeruvad näitajad. Varasemalt on leitud, et tööga rahulolu võimendab töötajate emotsionaalset panust organisatsiooni, suurendab produktiivsust ning vähendab töölt puudumisi ning tööjõu voolavust. Samuti on leitud, et töötajate töörahulolu avaldab mõju töötajate produktiivsusele, töö kvaliteedile, sellest tulenevalt ettevõtte konkurentsivõimele ning ka kasumlikkusele. Töörahulolu mõju ei piirdu aga ainult organisatsioonisiseste näitajatega. Tööga rahulolematus võib olla negatiivne näiteks töötaja nii füüsilisele kui ka vaimsele tervisele. See võib omakorda vähendada muuhulgas ka inimeste õnnelikkust. (Satuf *et al.* 2016: 182–184) Varasematest uuringutes on veel leitud, et kõrge üldise töö ning töökeskkonnaga rahulolu on parandanud töötaja füüsilist ning vaimset jõudlust ning kaasa aidanud ka tööga seotud takistuste ületamisele. Lisaks on Satuf *et al.* maininud, et kõrgem tööga rahulolu korreleerub ka madalama ärevustunnete, depressiooni ning käitumishäirete esinemissagedusega. (Satuf *et al.* 2016: 186)

Töörahulolu hinnangud kujunevad läbi töökogemuse hindamise protsessi. Seega hindavad ning analüüsivad töötajad enda tööga seotud uskumusi, väärtusi ning eesmärke. Järgnevalt on välja toodud ning grupeeritud mõningad töörahulolu mõjutavad aspektid, millega hinnangu kujundamisel arvestatakse (Frey, Stutzer 2002: 103–104):

- sisemised omadused:
  - personaalne kontroll,
  - oma oskuste kasutamine,
  - tööülesannete varieeruvus;

- välimised omadused:
  - töötasu,
  - töötingimused,
  - sotsiaalne staatus.

Sisemised ehk olemuslikud omadused on otseselt sõltuvad töö sisust ning ülesannetest, välimised ehk kõrvalised omadused viitavad aga töö tausttingimustele. Scitovsky (1976: 103) on väitnud, et olemuslikud töörahuloluga seotud omadused on ühed peamised üldise heaolu allikad. Nende täitmine kõrgema töörahulolu saavutamiseks on veelgi olulisem kui seda on näiteks töötasu. Seega oma tehtava tööga rahulolu võib olla õnnelikkuse kujundamisel palju olulisem kui näiteks ebameeldivama töö tegemisest saadav kõrgem sissetulek.

Bruni ja Porta (2005: 80) on leidnud, et töötajate hulgas on töörahulolu seda suurem, mida rohkem on neil valikuvabadust oma tööülesannete sooritamisel. Uuringutest on selgunud, et inimesed, kellel oli võimalus enda jaoks tööülesanded valida, olid valmis märkimisväärselt kauem nendega tegelema, kui vaatlusalused, kellele nende ülesannete loetelu ette anti (*Ibid.*). Seega oli antud uuringus osalejate jaoks tähtis personaalne kontroll tööülesannete sooritamise üle, mis võis seostuda ka oma oskustele vastavate ülesannete valimisega.

Seega võib toetudes eelnevale väita, et inimesed ei käi tööl vaid seetõttu, et tegemist on sissetulekuallikaga, ning vaid kõrge palk on see, mis määrab, kui rahul tööga ollakse. Deloitte poolt avaldatud uuringust selgus, et ligi 78% töötajatest eelistaks pigem töötada eetilises ning hea mainega ettevõttes, kui saada kõrgemat töötasu (Volunteer Program... 2012). Paljude inimeste jaoks pakub ka regulaarselt vabatahtliku töö ning heategevusega tegelemine suurt rahulolu ning õnnetunnet. Vabatahtlik töö on tegevus, millest saab kasu teine inimene või organisatsioon, ning mida tehakse ilma selle eest tasu küsimata. Teadlased on leidnud, et inimesed, kes tegelevad vabatahtliku tööga on ka muudes tööalastes tegemistest produktiivsemad (Gimenez-Nadal, Molina 2015: 1748). See võib omakorda anda tööandjatele signaali, et ehk peaks värbamisel suuremat tähelepanu pöörama kandidaatidele, kes on vabatahtliku tööga seotud olnud. Samas on oht, et peamise töö kõrvalt vabatahtliku tööga tegelejad panustavad vähem aega oma põhitöökohale, mis võib vastukaaluks jällegi produktiivsust langetada. Lisaks on leitud,

et töötajate osalemine vabatahtlikes programmides aitab kaasa nii nende üldiste oskuste, juhtimisoskuste kui ka tiimitöö arengule ning samuti tõstab nende töörahulolu hinnanguid (Volunteer Program... 2012).

Ühiskonna jaoks ei saa head teha ainult vabatahtliku tööga, vaid ka heategevusega. Seega on uuritud ning ka leitud, et heategevuse ning õnnelikkuse vahel leidub positiivseid seoseid. Moll *et al.* on läbi viinud neuroteadusel põhineva uuringu, kus on uuritud inimeste ajulained siis, kui nad saavad heategevusliku annetuse osaliseks ning ka siis kui ollakse ise heategevusega tegelevad. Siinpuhul on uuringu läbiviimisel kasutatud eelnevalt väljatoodud puhtkujul objektiivse õnnelikkuse hindamise meetodit. Uuringust selgus, et nii annetuste saamisel kui andmisel aktiveeruvad samad närvisüsteemi osad. Seega leidub tõesti rõõm kingituste tegemisest, seda ka juhul, kui annetus tehakse anonüümselt. (Moll *et al.* 2006: 15623-15626) Ka subjektiivse õnnelikkuse hindamise viisil on leitud, et teistele kingituste tegemine muudab inimesed õnnelikumaks. Dunn *et al.* (2008: 1688) leidsid, et teiste heaks isegi väikeste kulutuste tegemine suurendab märkimisväärselt inimeste õnnelikkust.

Lisaks eelnevale on inimeste õnnelikkuse kujundamisel oluliseks määrajaks ka töö- ja eraelu tasakaal. Uuringute kohaselt on Euroopas keskmiselt töötatud tundide arv nädalas olnud langustrendis, Ameerikas on aga vastupidine olukord, kus inimesed on hakanud aina rohkem aega tööle pühendama (Frey, Stutzer 2002:29). See on eriti kohane just juhtivate ametikohtade puhul. Pikemad töötunnid omavad inimeste õnnelikkusele nii positiivset kui negatiivset mõju. Üldjuhul kaasneb sellega suurem sissetulek, kuid ka kõrgem stressitase. Varasemalt on uuritud näiteks töötundide ning õnnelikkuse vahelist seost. Pouwels *et al.* (2008: 74) on leidnud, et rohkemate töötatud tundide ja õnnelikkuse vahel leidub negatiivse suunaga seos, mis kehtib küll ainult meeste puhul – naiste õnnelikkusehinnangutele ei osutunud töötunnid määravaks. Siinpuhul võib oluliseks osutada, et mehed tunnevad suuremat vastutust oma pere materiaalse ülalpidamise eest, ning on valmis selle nimel rohkem ohverdama. Kuigi leidub tõestusi, et töö on üldjuhul inimeste jaoks rahulolu pakkuv tegevus, siis samas ka vaba aja veetmine on positiivses korrelatsioonis inimeste õnnelikkushinnangutega (Frey, Stutzer 2002: 107). Ka Lepp (2016: 246) leidis, et vabaajategevustega tegelemise ning õnnelikkuse vahel leidub positiivne seos. Keskmiselt, mida rohkem oli vastaja teadlik oma läheduses asuvatest

vaba aja viitmise võimalustest, ning mida rohkem need talle väljakutset pakkusid, seda õnnelikum ta ka oli. Tüdimust ning stressi tekitavad vaba aja viitmise meetodid aga hoopiski mõjuvad inimeste õnnelikkusele negatiivselt. (Lepp 2016: 246-249) Seega ongi bakalaureusetöö empiirilises osas käsitletud töö- ning töövälise tegevusele panustatava aja tasakaaluga rahulolu.

Ning samuti on käesolevas töös käsitletud ka õnnelikkuse ning isiklike väärtuste ning saavutuste seoseid. Üldpildi saamiseks on õnnelikkust kujundavaid tegureid uuritud juba laste peal. Kui lastele on õnnelikkushinnangute kujundamisel olulised just materiaalsed asjad, siis teismelised ning noorukid hakkavad aina enam väärtustama isiklike saavutusi ning eesmärkide täitmist (Chaplin 2009: 548). See on paika pidanud ka Soomes, kus 2018. aasta WHR-i andmetel elavad maailma kõige õnnelikumad inimesed. Soome õpilastelt küsiti, mis neid kõige rohkem õnnelikuks teeb. Kõige enam esinevad vastused olid edukus koolitöös ja hobidega tegemisel ning rohkema vaba aja omamine. Seejuures rohkema raha omamine oli 12-aastaste hulgas alles seitsmendal kohal, kuid tuleb märkida, et vanemate õpilaste puhul muutusid materiaalsed asjad jällegi veidi olulisemaks. Uuringust selgus, et turvalised sotsiaalsed suhted on laste õnnelikkuse määramisel osutunud kõige olulisemaks, kuid on märgitud, et Soome noorte puhul on otsustavaks faktoriks ka nende saavutustele fokuseeritud hoiakud. (Uusitalo-Malmivaara 2012: 613-616)

Csikszentmihalyi (1990) on omakorda välja toonud teooria, mille kohaselt on inimesed kõige õnnelikumad siis, kui nad on nii-öelda kulgemise (*flow*) seisundis ehk oma tegevusele täielikult keskendunud ning sellest haaratud. Selle teooria kohaselt loovad kindlaid oskusi ning pingutusi nõudvad tegevused positiivseid tundeid nii edusammude, saavutuste kui ka rahulolu ning õnnelikkuse suunas. Ka empiirilisel on leitud seoseid väljakutseid pakkuvate vabaaja veetmise viiside ning kõrgemate õnnelikkushinnangute vahel. Näiteks uurisid Tsaur *et al.* (2015: 333) mägironijate näitel raskete väljakutsete ning õnnelikkuse vahelisi seoseid. Paljud mägironijad peavad taluma kümnete tundide pikkustel retkedel nii füüsiliselt kui ka vaimselt kurnavaid pingutusi. Autorid aga leidsid, kui tegevusega on lõpuni jõutud, siis valdab mägironijaid raske katsumuse läbimisel uhkuse- ning õnnetunne (*Ibid.*). See ei kehti aga ainult ekstreemsete näidete korral, vaid samuti ka igapäevastes väiksemates katsumustes tööga seotud valdkondades.

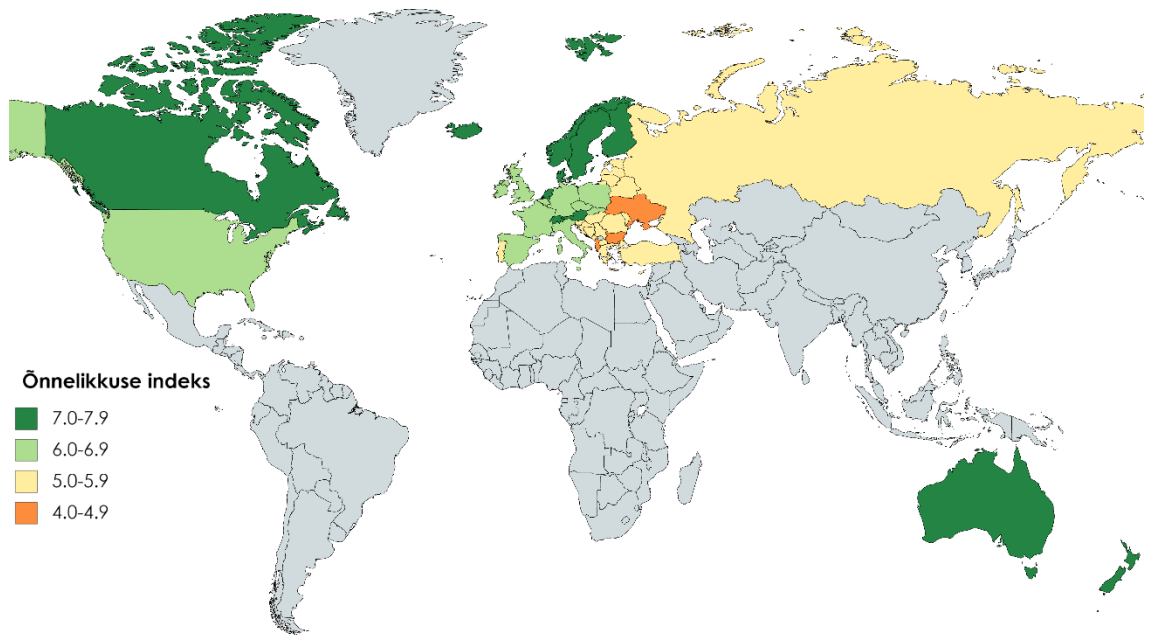
2. SOTSIAALMAJANDUSLIKE TEGURITE JA ÕNNELIKKUSE VAHELISE SEOSE ANALÜÜS

2.1 Ülevaade analüüsi läbiviimiseks kasutatavatest andmetest ja metoodikast

Bakalaureusetöö empiirilises osas läbiviidav analüüs jaguneb kahte alapeatükki. Esmalt viiakse läbi korrelatsioon- ning regressioonanalüüs 45 riigi makroandmetega, et saada ülevaade majanduslike tegurite seostest inimeste agregeeritud hinnangutega õnnelikkusele valitud riikide lõikes. Riikide valikul on arvestatud nii riikide kultuurilise kui ka geograafilise taustaga ning ka üldise arengutasemega, et sellest tulenev mõju tulemusele oleks minimaalne ning põhirõhk jääks ikkagi majandusnäitajate olulisuse selgitamisele. Samas on arvestatud sellega, et valimi maht ei jääks liiga väikeseks, mille põhjal ei saaks statistiliselt olulisi järeldusi teha. Valimisse kuulub 41 Euroopas täielikult või osaliselt asuvat ning 4 väljaspool Euroopat paiknevat riiki. Kõik neli väljaspool Euroopat olevat riiki (USA, Kanada, Austraalia, Uus Meremaa) on Huntingtoni „Tsivilisatsioonide kokkupõrke“ (1996: 46) kohaselt osa lääneühiskonnast, mis on olnud omakorda Euroopa kultuurist suurel määral mõjutatud. Selle põhjal loodab töö autor saada mudeli, mis kirjeldaks just arenenud ning lääne kultuuriruumis olevate riikide õnnelikkust läbi erinevate sotsiaalmajanduslike näitajate.

Bakalaureusetöö empiirilise analüüsi esimeses ehk makroandmete analüüsi osas valimisse kaasatud riigid on järgmised: Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Austria, Belgia, Bosnia ja Hertsegoviina, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Holland, Horvaatia, Iirimaa, Island, Itaalia, Kanada, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Makedoonia, Malta, Moldova, Montenegro, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Serbia, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Suurbritannia, Šveits, Taani, Tšehhi, Türgi, Ukraina, Ungari, Uus-Meremaa, Valgevene ja Venemaa. Valimist on kõrvale jäetud Euroopa mikroriigid Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino ja Vatikan ning

piisavate andmete puudumise tõttu ka Kosovo. Järgneval joonisel 2 on kuvatud kõik vaatluse all olevad riigid. Riigid on jaotatud nelja gruppi vastavalt nende õnnelikkuse indeksile, võttes aluseks World Happiness Report 2018 tulemused.

Joonis 2. Õnnelikkuse indeksi alusel gruppidesse jaotatud valimisse kaasatud riigid
Allikas: autori koostatud World Happiness Report 2018 andmetel (kasutades MapChart veebikeskkonda).

Kuigi töö valimisse on kaasatud riigid, mis on sarnased kas geograafilise paiknemise või kultuurilise tausta poolest, on jooniselt 2 siiski näha, et riike saab õnnelikkuse indeksi alusel määrata teatud tasemega regioonidesse. Kõik valimis esindatud riigid, kus inimeste agregeeritud hinnangud enda õnnelikkusele on väiksemad (indeksiga 4–5,9) paiknevad Ida- või Lõuna-Euroopas, samas Kesk- ning Lääne-Euroopas paiknevad riigid on enamasti õnnelikkuse indeksiga 6–6,9. Kõik Põhjamaade regiooni kuuluvad riigid saab aga liigitada gruppi 7–7,9. Põhjamaad on ka maailma edetabelis kümne kõige õnnelikema elanikega riikide hulgas. Nagu ka paljude teiste Euroopa riike iseloomustavate näitajate korral, on õnnelikkuse indeksi põhjal veel näha jälgi külma sõja aegsest raudsest eesriidest.

Vaatluse all olevate riikide makroandmed on kogutud Maailmapanga andmebaasist ning pärinevad aastatest 2014-2016, seejuures võimalusel on kasutatud kõige värskemaid

avalikke andmeid. Maailmapank on organisatsioon, mille eesmärk on aidata arengumaadel võidelda absoluutse vaesuse vastu, pakkudes neile nullintressiga laenu ning abistades neid teadus- ja arendustegevusega (About World... 2018). Maailmapanga andmebaasidest on võimalik leida riikide arengu- ning finantsnäitajaid, mis on kogutud ametlikult tunnustatud rahvusvahelistest allikatest.

Esimeseks selgitavaks muutujaks on autor valinud SKP *per capita* ehk riigi sisemajanduse koguprodukti ühe elaniku kohta. SKP *per capita* on üks enimkasutatud riigi majandustaseme näitaja, mis iseloomustab riigi territooriumil mingi ajaühiku jooksul toodetud lõpptoodete ja -teenuste väärtuste summat, mis on omakorda jagatud riigi rahvaarvuga. Lisaks on antud näitaja juures arvestatud riigi ostujõu pariteediga, mis võtab arvesse riikide üldise hinnataseme ning võimaldab saada paremini tegelikku olukorda iseloomustavaid näitajaid. Teiseks näitajaks on autor valinud SKP *per capita* viie aasta pikkuse perioodi kasvumäära, mis on leitud kasutades baasaastana 2011. a andmeid. Antud näitaja kirjeldab riigi elanike keskmist rikkuse kasvu viieaastasel perioodil.

Kolmandaks analüüsi kaasatud majandusnäitajaks on inflatsioonimäär. Inflatsiooni all mõeldakse kaupade ja teenuste üldist hinnataseme tõusu. Varasematest uuringutes on leitud, et inflatsioonil on majanduse põhinäitajatest kõige nõrgem mõju inimeste õnnelikkusele, küll aga tasuks uurida, kas lääneriikide tarbimisühiskonna pidev kriitika hinnatõusu vastu on inflatsiooni ja õnnelikkuse seost tugevdanud. Neljandaks muutujaks on autor valinud riigi keskmise töötuse määra kogu tööealise rahvastiku hulgest. Nagu teooriast selgus, siis kõrgel tööpuudusel on elanike jaoks nii otseseid kui kaudseid efekte, mis nende hinnanguid oleviku kui tuleviku suhtes mõjutada võiks. Antud näitaja on oluline ka empiirilise analüüsi teises osas, kus uuritakse täpsemalt inimeste tegevuse ning sellest tuleneva saavutustunde seost nende tajutavale õnnelikkusele.

Järgnev uurimise alla võetud näitaja on Gini indeks. Gini indeks näitab seda, millisel määral erineb sissetulekute jaotus riigis, kus indeksi 0 korral on riigis kõigi elanike sissetulek täielikult võrdne ning indeksi 100 korral on kogu sissetulek koondunud ühe inimese kätte. Kuuendaks ja viimaseks selgitavaks näitajaks on autor valinud migrantide osakaalu riigi kogurahvastikust. Migrantide all on mõeldud inimesi, kes on asunud elama riiki, mis ei ole nende sünnijärgne päritolumaa. Järgnevas tabelis 2 on välja toodud kokkuvõtte makrotasandi analüüsi kaasatud sõltumatutest muutujatest.

Tabel 2. Võimalikud riikide õnnelikkust selgitavad makronäitajad

Teema	Näitaja	Ühik	Allikas
Majandusnäitaja	SKP <i>per capita</i>	ostujõu pariteet, \$USD	Maailmapank
	SKP <i>per capita</i> kasvumäär	muutus %	Maailmapank, autori arvutused
	Inflatsioonimäär	tarbijahindades, aastane % muutus	Maailmapank
	Töötuse määr	% kogu rahvastikust	Maailmapank
Ebavõrdsus	Gini indeks	0-100	Maailmapank ¹
Migratsioon	Migrantide osakaal	% kogu rahvastikust	Maailmapank

Allikas: autori koostatud.

Keskne näitaja ehk töös läbiviidava regressioonanalüüsi sõltuv muutuja on riikide keskmine õnnelikkuse indeks. Õnnelikkuse indeks põhineb viimasel, 2018. aasta kevadel avaldatud World Happiness Reportil, mille andmed pärinevad omakorda World Gallup Poll andmebaasist. Näitaja inimeste õnnelikkuse kohta on saadud 2015-2017. aastatel kogutud andmete põhjal, kus küsiti inimeste hinnangut oma elu kohta 10-astmelisel Cantril redeli skaalal, kus 0 tähistab kõige halvemat võimalikku elu ning 10 kõige paremat võimalikku elu. Inimestel paluti vastata küsimusele: „Palun kujutlege redelit, mille astmed on nummerdatud nullist (kõige all) kümneni (kõige kõrgemal). Oletame, et redeli tipp tähistab Teie jaoks parimat võimalikku elu ning redeli allosa tähistab Teie jaoks halvimat võimalikku elu. Millisel redeliastmel Te tunnete end praegu olevat, arvestades, et mida kõrgemal Te viibite, seda parem on elu ning mida madalamal Te viibite, seda halvem on elu? Milline aste on Teie tunnete kõige lähemal?“ (World Happiness Report 2018: 103).

World Happiness Report on ÜRO Sustainable Development Solutions Networki poolt väljastatav iga-aastane aruanne, mis sisaldab ülemaailmset õnnelikkuse seisundi analüüsi ning uurimise all olevate riikide pingerida (WHR Homepage 2018). World Happiness Reporti on väljastatud alates 2012. aastast, käesolevas töös on kasutatud andmeid kõige uuemast ehk 2018. aasta märtsis avaldatud aruandest. 2018. aasta World Happiness Reportis on vaatluse all 156 riiki, kus on üksikasjalikumalt uuritud ka riigis elavate migrantide õnnelikkust. Autori arvates on tegemist kõige täielikuma riikide elanike õnnelikkust uuriva aruandega, seetõttu on töö keskne näitaja makroandmete analüüsiks

¹ v.a Malta, mille andmed pärinevad CIA World Factbookist

ka sealt valitud. Kuna WHR-i andmed pärinevad Gallup World Polli uuringutest, tähendab see ka, et tegemist on andmebaasiga, mis omab andmeid pea kõikide maailma riikide kohta.

Empiirilise osa alapeatükis 2.3 viib autor läbi põhjalikuma analüüsi õnnelikkuse hinnangu ning seda selgitavate majanduslike ning demograafiliste tegurite vahel nii Eesti kui Soome mikroandmetega. Näitajate valikul arvestatakse ka eelnevalt valitud agregeeritud näitajatega, et uurida saadud tulemuste võrreldavust. Mikroandmed pärinevad Euroopa Sotsiaaluuringu (Round 6... 2018) andmebaasist ning kasutatud on kuuenda vooru ehk 2012. aasta andmeid. Kuigi kõige viimased kättesaadavad andmed on töö valmimise hetkel kaheksanda vooru ehk 2016. aasta andmed, otsustas autor kasutada kaks vooru vanemaid andmeid. Otsuse põhjus seisneb ESS voorude teemaküsimuste vaheldumises. Võttes arvesse töö fookust, leidis autor, et oluline on leida seoseid nii töörahulolu kui töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu kohta, mida käsitleti aga viimati kuuenda vooru küsimustikes. Kuuenda vooru valimi mahuks Eesti puhul oli 2380 vaatlust ning Soome puhul 2197 vaatlust. Andmete puhul on kasutatud ka Euroopa Sotsiaaluuringute poolt väljatoodud soovituslikku disainikaalu.

Põhjus, miks põhjalikuma uurimise alla valiti just Eesti riigi elanike andmed tuleneb sellest, et see annab lugejale ülevaate just eestlaste endi õnnelikkuse hinnangutest ning sellega seonduvatest teguritest. Soome kaasamine analüüsi võimaldab aga võrrelda Eesti elanike õnnelikkushinnangute ning sotsiaalmajanduslike tegurite seost põhjanaabritega, kes on 2018. aasta World Happiness Reporti andmetel maailma kõige õnnelikum rahvas. Analüüs võimaldab leida erinevusi õnnelikkust kujundavates tegurites ning sellele toetudes tuua välja valdkondi, mille võimalikule parendamisele või arengule peaks kas riik või inimene ise rohkem tähelepanu pöörama.

Mikroandmetel põhineva regressioonanalüüsi keskne näitaja on inimeste hinnang oma õnnelikkusele. Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasis on antud näitaja märgistatud nimetusega *happy*, mis hõlmab küsitleva vastust küsimusele „Kui õnnelik Te olete?“ 10-pallilisel skaalal, kus 1 tähistab, et vastaja on äärmiselt õnnetu ning 10 tähistab, et vastaja on äärmiselt õnnelik. Selgitavateks muutujateks on valitud erinevaid sotsiaalmajanduslikke näitajaid, keskendudes töö ning töörahulolu kirjeldavatele teguritele. Mudeli parema kirjeldatuse saavutamiseks ning nihkega hinnangute

vältimiseks on mudelisse lisatud ka sotsiaaldemograafilisi näitajaid, millega inimeste õnnelikkusel seoseid võib leida.

Euroopa Sotsiaaluuring on rahvusvaheline sotsiaalteaduslik uuring, mille eesmärgiks on tagada ühiskondade arengu ja inimeste käitumise uurimiseks kõrge kvaliteediga andmestik (Euroopa Sotsiaaluuring... 2018). ESS tegeleb andmete kogumisega alates 2002. aastast ning uurimise all on osalenud kokku 36 riiki, seejuures kuuendas voorus osales 29 riiki. ESS-ist võib leida eurooplaste hinnanguid ning andmeid nii meedia usalduse, poliitika, subjektiivse heaolu, soo, leibkonna, sotsiaaldemokraatia, inimväärtuste, immigratsiooni, kodanikuaktiivsuse, tervishoiu, majandusliku moraali, perekonna, töö ja sellega rahulolu, personaalse ning sotsiaalse heaolu, vanuse, õigussüsteemi, ebavõrdsuse, kliimamuutuste ning energiakasutamise kohta (Frequently Asked... 2018). Seega otsustas autor kasutada Euroopa Sotsiaaluuringu mitmekülgset andmebaasi, et selgitada, milliseid seoseid leidub õnnelikkuse ja sotsiaalmajanduslike ning -demograafiliste näitajate vahel ning lisaks analüüsida seoseid õnnelikkuse ning muude heaolu ning rahulolu kirjeldavate hinnangute vahel.

Varasemalt on mitmetes samavaldkonna teemasid käsitletud uuringutes kasutatud sarnaselt antud tööga mikroandmetel põhinevaid kvantitatiivseid uurimismeetodeid, kus seoste leidmiseks viiakse läbi üldjuhul regressioonanalüüs. Näiteks Kahneman ning Deaton (2010) viisid läbi uuringu, kus jõudsid järeldusele, et kõrge sissetulek parandab küll inimeste hinnangut oma elule, kuid mitte emotsionaalsele heaolule. Samuti on regressioonanalüüsi kasutades Hancock (2013) uurinud majandusnäitajate seost inimeste õnnelikkusega Ameerika Ühendriikides. Kuranova (2015) on aga oma magistritöös uurinud subjektiivset heaolu selgitavaid tegureid ning vaadelnud neid eri sissetulekuga riikide võrdluses, kus on ta kasutanud lisaks regressioonanalüüsile ka faktoranalüüsi. Teemale on lähenetud ka kvalitatiivseid uurimismeetodeid kasutades. Kvalitatiivsete uurimismeetodite kaudu õnnelikkuse selgitamist on kasutanud peamiselt psühholoogia valdkonna teadustöö läbiviijad, küll aga leidis näiteks Lu ja Shih (1997) Taiwani andmete põhjal üheksa peamist õnnelikkuse allikat, mille alla kuulusid ka materiaalsed vajaduste rahuldamine ja tööalased saavutused ning eneseteostus.

Käesolev bakalaureusetöö erineb eelpool väljatoodud töödest ning ka teiste sarnastel teemadel tehtud tööde poolest just sellega, et teemale lähenetakse kahest vaatenurgast.

Esiteks uuritakse, kas Euroopa ja teiste valitud lääneriikide inimeste hinnangud õnnelikkusele on muude näitajate kõrval seotud ka valitud sotsiaalmajanduslike näitajatega. Seejärel viiakse läbi põhjalikum analüüs Eesti ja Soome mikroandmetega ning keskendutakse ka sellele, mis mõju avaldab õnnelikkusele inimese hõiveseisund, töörahulolu ning tööväline sotsiaalne tegevus. Paljudes varasemates uuringutes ning teadustöodes on pöörõhk olnud subjektiivsel heaolul, mis on olnud ka kõige olulisem õnnelikkuse indikaator psühholoogia valdkonnas (Frey, Stutzer 2002: 24). Näiteks Tartu Ülikooli majandusteaduskonna magistritööde hulgas leidub subjektiivse heaolu teemalisi lõputöid juba eelpool nimetatud Kuranova (2015), samuti ka näiteks Mäe (2013), Kruuse (2014) ning Järvelille (2017) poolt. Selles töös on aga fokuseeritud õnnelikkuse aspektile ning inimeste õnnelikkuse hinnangute võimalikele seostele sotsiaalmajanduslike tegurite ja tööga rahuloluga ning ka võimalustega seostada tööelu töövälise tegevustega.

Antud bakalaureusetöö empiirilises osas on lineaarsete regressioonimudelite tulemused saadud tavaliste vähimruutude meetodil, kus mudeli üldkuju on järgmine:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_n X_{ni} + u_i ,$$

kus Y_i – sõltuv muutuja,

X_{ni} – sõltumatud muutujad,

β_n – parameetri hinnangud,

u_i – vealiige.

Kõikide empiirilises osas läbiviidud analüüside tegemiseks on kasutatud statistikapaketti IBM SPSS ning jooniste ja tabelite koostamiseks programmi Microsoft Excel.

2.2 Agregeeritud õnnelikkuse indeksi analüüs Euroopa ning teiste lääneriikide näitel

Käesoleva alapeatüki eesmärk on saada ülevaade majanduslikest näitajatest ning nende valdkondadest, mis võiksid inimeste õnnelikkushinnangutega seoses olla ja selgitada välja ka nende seoste tugevus. Selleks on kogutud andmeid 45 riigi kohta, mille valikul on arvestatud, et nende mittemajanduslikud erinevused oleksid minimaalsed. Tegemist

on aga siiski jõukuse ning muude majandusnäitajate poolest erinevate riikidega, ning need erinevused on kajastatud ka elanike õnnelikkusetasemetes. Uuritav ehk sõltuv muutuja antud analüüsis on riigi õnnelikkuse indeks ning seda selgitavateks muutujateks on autor valinud SKP *per capita* (PPP), SKP *per capita* viieaastase kasvumäära, riigi aastase inflatsioonitaseme, töötuse määra, ebavõrdsust iseloomustava Gini indeksi ning migrantide osakaalu elanikkonna koguarvust. Muutujate valik kujunes teoreetilises osas leitud tulemuste põhjal. Järgnevalt on välja toodud riikide agregeeritud andmeid kirjeldav statistika tabelis 3.

Tabel 3. Riikide agregeeritud andmeid kirjeldav statistika

Näitaja	N	Miinumum	Maksimum	Keskväärtus	Standardhälve	Varieeruvus (%)
Õnnelikkus	45	4,10	7,63	6,26	0,91	14,61
SKP <i>per capita</i>	45	5332,29	102389,44	35848,83	18329,20	51,13
SKP <i>per capita</i> kasv	45	-7,41	40,11	7,84	9,34	119,08
Inflatsioonimäär	45	-1,54	13,90	1,33	3,19	239,04
Töötuse määr	45	0,50	26,00	9,01	5,70	63,20
Gini indeks	45	25,50	41,20	31,76	4,28	13,49
Migrantide osakaal	45	0,91	43,96	11,75	8,27	70,40

Allikas: WHR 2018 ning Maailmapanga andmebaasidest kogutud andmed, autori arvutused.

Kirjeldava statistika alusel saab öelda, et vaatluse all olevates riikides esineb tõesti märgatavaid erinevusi väljatoodud majanduslike näitajate hulgas. Näiteks Moldova SKP *per capita* on vaid \$5332,29, kui Luksemburgil on vastav näitaja \$102389,44, mistõttu on antud näitaja arvestuses kahe Euroopa riigi vahe pea kahekümnekordne. Luksemburgis on ka kõige kõrgem migrantide osakaal riigis elava rahvastiku hulgas. Suurim varieeruvus on aga valitud riikide inflatsioonimäärades ning väikseim varieeruvus leidub riikide sissetulekute ebavõrdsust kirjeldavates näitajates.

Selgub, et terve valimi arvestuses oli elanike keskmine õnnelikkustase 10-punktilisel skaalal 6,26. Seehulgas oli kõige õnnelikema elanikega riik Soome, õnnelikkuse indeksiga 7,63. Kõige õnnetumad inimesed elavad aga Ukrainas, kus nende keskmine õnnelikkuse tase piirdus vaid 4,10 punktiga. Täpsemad andmed iga riigi õnnelikkuse

indeksite kohta on leitavad lisas 1, kus on lisaks välja toodud ka nende koht õnnelikkuse indeksi alusel 156 erineva riigi arvestuses.

Järgnevalt on läbi viidud korrelatsioonanalüüs valitud muutujate vahel, et välja selgitada, millised neist näitajatest on inimeste õnnelikkuse selgitamisel eraldiseisvalt statistiliselt olulised, ning milline on seose suund ja tugevus. Lisaks on võrreldud selgitavate muutujate omavahelisi seoseid. Korrelatsioonanalüüsi tulemused on välja toodud järgnevas tabelis 4.

Tabel 4. Korrelatsioonanalüüsi tulemused valitud muutujate lõikes

		Õnne- likkus	SKP <i>per</i> <i>capita</i>	SKP <i>per</i> <i>capita</i> kasv	Inflat- sioon	Töötuse määr	Gini Indeks	Migrantide osakaal
Õnne- likkus	Korrelatsiooni- kordaja	1	,785*	-,030	-,262*	-,518*	-,170	,489*
	Olulisuse tõenäosus		,000	,846	,083	,000	,263	,001
SKP <i>per</i> <i>capita</i>	Korrelatsiooni- kordaja	,785*	1	-,042	-,262*	-,398*	-,019	,729*
	Olulisuse tõenäosus	,000		,783	,082	,007	,904	,000
SKP <i>per</i> <i>capita</i> kasvumäär	Korrelatsiooni- kordaja	-,030	-,042	1	-,179	-,083	,080	-,268*
	Olulisuse tõenäosus	,846	,783		,238	,586	,600	,075
Inflatsioon	Korrelatsiooni- kordaja	-,262*	-,262*	-,179	1	-,290*	-,157	-,066
	Olulisuse tõenäosus	,083	,082	,238		,053	,304	,666
Töötuse määr	Korrelatsiooni- kordaja	-,518*	-,398*	-,083	-,290*	1	,283*	-,228
	Olulisuse tõenäosus	,000	,007	,586	,053		,059	,132
Gini Indeks	Korrelatsiooni- kordaja	-,170	-,019	,080	-,157	,283*	1	,102
	Olulisuse tõenäosus	,263	,904	,600	,304	,059		,506
Migrantide osakaal	Korrelatsiooni- kordaja	,489*	,729*	-,268*	-,066	-,228	,102	1
	Olulisuse tõenäosus	,001	,000	,075	,666	,132	,506	

Märkus: * – statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,1; n = 45

Allikas: Maailmapanga andmebaasist kogutud andmed, autori arvutused.

Analüüsist selgus, et valitud näitajatest on inimeste õnnelikkusega olulisusnivool 0,1 statistiliselt oluline seos SKP *per capita* näitajal, inflatsioonimääral, töötuse määral ning migrantide osakaalul. Statistiliselt olulist seost ei leidu õnnelikkuse ning SKP *per capita* kasvu ning Gini indeksi vahel.

Gini indeksi ning õnnelikkuse vahelise statistiliselt olulise seose puudumine oli autorile mõnevõrra üllatav, arvestades eelnevalt läbiviidud uuringuid heaolu ja ebavõrduse teemadel, kus antud näitaja õnnelikkusega seost omas – seda aga mitte lineaarselt. Yu ja Wang (2017) leidsid, et sissetulekute ebavõrdsuse ning inimeste õnnelikkuse vahel leidub ümberpööratud U-kujuline seos, kus Euroopa riikide näitel olid õnnelikumad nende riikide elanikud, kus Gini koefitsient oli 30 ringis. Sellest madalama või kõrgema Gini indeksiga riikides olid inimesed keskmiselt vähem õnnelikud. SKP *per capita* kasvumäära ehk majanduskasvu statistiliselt mitteoluline seos õnnelikkuse indeksiga ei tule niivõrd ootamatuna, kuna teooriast selgus, et inimesed harjuvad kiiresti parema majandusliku olukorraga ära. Ka Easterlin oli omanimelise paradoksi raames välja toonud, et riigi majanduse kasvades ei muutu elanike õnnelikkus ilmtingimata kõrgemaks (Easterlin 1974: 22-23). Tihti on ka juba kõrgelt arenenud riikidel raskem oma majanduskasvu tempot võrreldes arengujärgus olevate riikidega tõsta, kuna suuremad kulutused infrastruktuurile on juba tehtud.

Korrelatsioonanalüüsi tulemuste tabelist 4 on võimalik välja lugeda, et õnnelikkusel on tugev positiivse suunaga seos riigi SKP *per capita* näitajaga. Samuti leidub õnnelikkuse ja inflatsiooni vahel lineaarne negatiivne seos, mis tähendab, et väiksema inflatsiooni korral tunnevad inimesed, et nad on õnnelikumad. Leitud seos ei ole just kõige tugevam, kuid seda on leidnud ka varasemalt teooriaosas väljatoodud uuringud. Statistiliselt oluline negatiivse suunaga seos leidis ka õnnelikkuse ning töötuse määra vahel, mis tähendab, et kõrgema tööpuuduse tasemega riikides on elanikud märksa õnnetumad. Huvitav tulemus on aga õnnelikkuse ning migrantide osakaalu positiivse suunaga seos. Võiks ju arvata, et 2015. aastal alanud Euroopa pagulaskriis on kohalike elanike suhtumist immigrantidesse negatiivselt mõjutanud. Korrelatsioonanalüüsist aga selgus, et riikides, kus immigrantide osakaal on suurem, elavad ka keskmiselt õnnelikumad inimesed. Siinkohal tuleks aga põhjalikumalt uurida andmeid immigrantide sissevoolu ning kohalike elanike õnnelikkuse kohta pikemal ajaperioodil.

Huvitavaid seoseid võib leida ka sõltumatute muutujate omavahelisel võrdlemisel. Näiteks SKP *per capita* ning migrantide osakaalu vahel leidub tugev positiivne seos, mis tähendab, et migrantide sihtriigi valikul võib oluliseks faktoriks kujuneda just riigi majanduslik seis ja sellega kaasnev kõrgem elukvaliteedi tase. Samuti leidub seos SKP *per capita* ning töötuse määra vahel, kus paremal majanduslikul järjel olevates riikides on madalam ka töötuse määr. Gini indeksil leidis valitud muutujate arvestuses vaid üks statistiliselt oluline seos. Selgub, et kõrgema töötuse määraga riikides on ka kõrgem sissetulekute ebavõrdsus, mis on ka enesest mõistetav, kuna töökoha kaotanud inimesed kaotavad ka suure osa oma sissetulekust.

Analüüsimaks õnnelikkuse ning valitud sõltumatute muutujate vahelist seost põhjalikumalt, viis autor läbi ka regressioonanalüüsi, kuhu lisati juba eelnevalt nimetatud selgitavad muutujad. Samuti on läbi viidud mudeli diagnostika, kontrollimaks, et mudelis ei esineks multikollineaarsust ega heteroskedatiivsust. Tulemustest selgus, et nii VIF, TOL kui ka CI näitajad olid kõik lubatud piirides ning samuti ei olnud graafilise analüüsi tulemusest näha heteroskedatiivsuse ohtu. Terviklik regressioonanalüüs on leitav lisas 2. Allpool asuvas tabelis 5 on välja toodud regressioonanalüüsi tulemused, kuhu on sisse jäetud vaid olulisusnivool 0,1 statistiliselt olulised näitajad.

Tabel 5. Regressioonanalüüsi tulemused, kajastatud ainult statistiliselt olulised näitajad

	Standardiseerimata koefitsiendid		Standardiseeritud regressioonkordaja	Olulisuse tõenäosus
	Parameetri hinnang	Standardviga		
(Konstant)	6,364	,671		,000
SKP <i>per capita</i>	3,354E-05	,000	,672	,000
Inflatsioon	-,061	,030	-,213	,052
Töötuse määr	-,051	,018	-,319	,007

Sõltuv muutuja: õnnelikkuse indeks

$R^2 = 0,715$; $p = 0,000$

Allikas: autori koostatud kasutades Maailmapanga ning WHR 2018 andmeid.

Saadud regressioonimudel on statistiliselt oluline ($p=0,000$) ning kõrge kirjeldatuse tasemega ($R^2 = 0,715$), mis tähendab, et 71,5% riikide keskmiste õnnelikkuse hinnangute hajuvusest on antud mudeli poolt kirjeldatud.

Regressioonanalüüsi tulemustest selgub, et õnnelikkuse näitajaga on statistiliselt olulisel määral seotud vaid kolm majandusnäitajat: SKP *per capita*, inflatsioonimäär ja töötuse määr. SKP *per capita* kasvumäär, Gini indeks ning riigi migrantide osakaal jäid lõppmudelist madala statistilise olulisuse tõttu välja. Toetudes eelnevalt tehtud korrelatsioonanalüüsile, ei ole kahe antud näitaja väljajäämine väga suur üllatus – nii SKP *per capita* kasvumäär kui Gini indeks ei omanud ka korrelatsioonanalüüsi tulemustes õnnelikkuse hinnangutega statistiliselt olulist seost. Nende väljajäämise võimalikke põhjuseid on juba korrelatsioonanalüüsi tulemuste all välja toodud. Migrantide osakaalul ning õnnelikkusel korrelatsioonanalüüsis aga oluline seos leidis, kuid regressioonmudelil statistiliselt oluliseks selgitavaks näitajaks see ei kujunenud. World Happiness Reporti andmetel on kõrgema agregeeritud õnnelikkuse indeksiga riikidesse sisse­rändajad esialgu õnnetumad kui valitud sihtriigi elanikud ning madalama agregeeritud õnnelikkuse indeksiga riikidesse sisse­rändajad omakorda õnnelikumad kui sihtriigi elanikud. Ajapikku migrantide hinnangud õnnelikkusele ühtlustuvad kohalike elanike õnnelikkuse hinnangutele, välja arvatud väga kõrge või väga madala õnnelikkuse indeksiga riikide korral, kus koondumine ei ole täielik (World Happiness Report 2018: 42). Selle ühtlustumise tõttu ei pruugi ka migrantide osakaal riigi keskmise õnnelikkuse kirjeldamiseks olla sobivaks näitajaks. Lisaks on veel suurema migrantide osakaaluga riikide elanikud üldjuhul sisse­rändajate suhtes rohkem aktsepteerivamad. Ega ka migrantid ei taha valida oma sihtkohaks riiki, kus nad absoluutselt oodatud ei ole.

Üheks statistiliselt oluliseks näitajaks riigi elanike õnnelikkushinnagule sai SKP *per capita*, mille parameetri hinnang näib küll marginaalne, kuid oluliseks osutunud tegurite võrdluses oli siiski SKP *per capita* ning õnnelikkuse vaheline seos kõige suurem. Kui riigi SKP *per capita* on 10 000 USD võrra suurem, tähendaks see seda, et riigi elanike keskmine hinnang õnnelikkusele on 0,335 ühiku võrra kõrgem. SKP ning õnnelikkuse vahelisi seoseid on lisaks teistele uurinud ka Frey ning Stutzer (2002: 9), kes leidsid, et rikkamates riikides elavad inimesed on selgelt õnnelikumad kui vaesemate riikide elanikud. See muster kehtis aga vaid teatud SKP *per capita* piirini, millest kõrgema SKP *per capita* puhul seose tugevus vähenes. Rikaste riikide omavahelises võrdluses oli leitav seos palju nõrgem.

Inflatsiooni ja õnnelikkuse vahel leidis regressioonanalüüsi tulemuses samuti oluline seos. Ühe protsendipunktiline inflatsioonimäär tõus tähendab omakorda 0,061 ühiku võrra madalamat hinnangut elanike õnnelikkusele. Kõrge inflatsioonitase muudab igapäevased toimingud kulukamaks, ning tekitab inimeste seas ebakindlust tuleviku suhtes.

Kinnitust leidis ka tööpuuduse ning õnnelikkuse vaheline seos. Analüüsist selgus, et kõrgema tööpuuduse tasemega riikides on elanikud kas otsese tööpuuduse või sellega kaasneva majandusliku ebakindluse tõttu õnnetumad. Regressioonanalüüsist selgus, et iseloomustava parameetri hinnang on -0,051, mis tähendab, et kui töötuse määr on riigis ühe protsendipunkti võrra kõrgem, siis inimeste õnnelikkushinnang on keskmiselt 0,051 ühiku võrra madalam. Näiteks Blanchflower *et al.* (2014: 117) leidsid, et tööpuuduse tõus ühe protsendipunkti võrra avaldab rohkem kui viiekordset negatiivset mõju inimeste õnnelikkusele võrreldes üheprotsendipunktilise inflatsioonimäär tõusuga. Käesoleva analüüsi andmete põhjal on aga inflatsioonil isegi mõnevõrra tugevam seos õnnelikkusega, kui seda on töötuse määral. Kokkuvõttes võib analüüsi tulemuste põhjal väita, et majanduslikel näitajatel on oluline seos riigi agregeeritud õnnelikkuse näitajatega. Kui riigil läheb majanduslikus mõttes paremini, siis ka riigi elanikud on keskmiselt õnnelikumad.

2.3 Õnnelikkust selgitavate tegurite analüüs Eesti ning Soome mikroandmete näitel

Empiirilise analüüsi teises osas on täpsema vaatluse alla võetud kaks riiki – Eesti ning Soome. Tegemist on samas regioonis asuvate riikidega, ometigi elavad World Happiness Reporti andmetel Soomes maailma kõige õnnelikumad inimesed, kuid eestlased on maailmamastaabis alles 63. kohal. Ka Euroopa Sotsiaaluuringu andmetel hindasid soomlased end 10-astmelisel õnnelikkuse skaalal keskmiselt üle ühe punkti võrra kõrgemalt kui seda tegid eestlased. Käesoleva alapeatüki eesmärk on leida ka mikroandmetel põhinevaid näitajaid, mis omavad statistiliselt olulisi seoseid inimeste õnnelikkushinnangutega Eestis ja Soomes. Analüüsi tulemused saavad olla toeks, et välja pakkuda võimalikke meetmeid, mis tõstaksid inimeste õnnelikkushinnanguid. Tuues

võrdluseks eelnevas alapeatükis kasutatud riikide agregeeritud andmed, on tabelist 6 võimalik leida erinevusi Eesti ning Soome majandusnäitajate kohta.

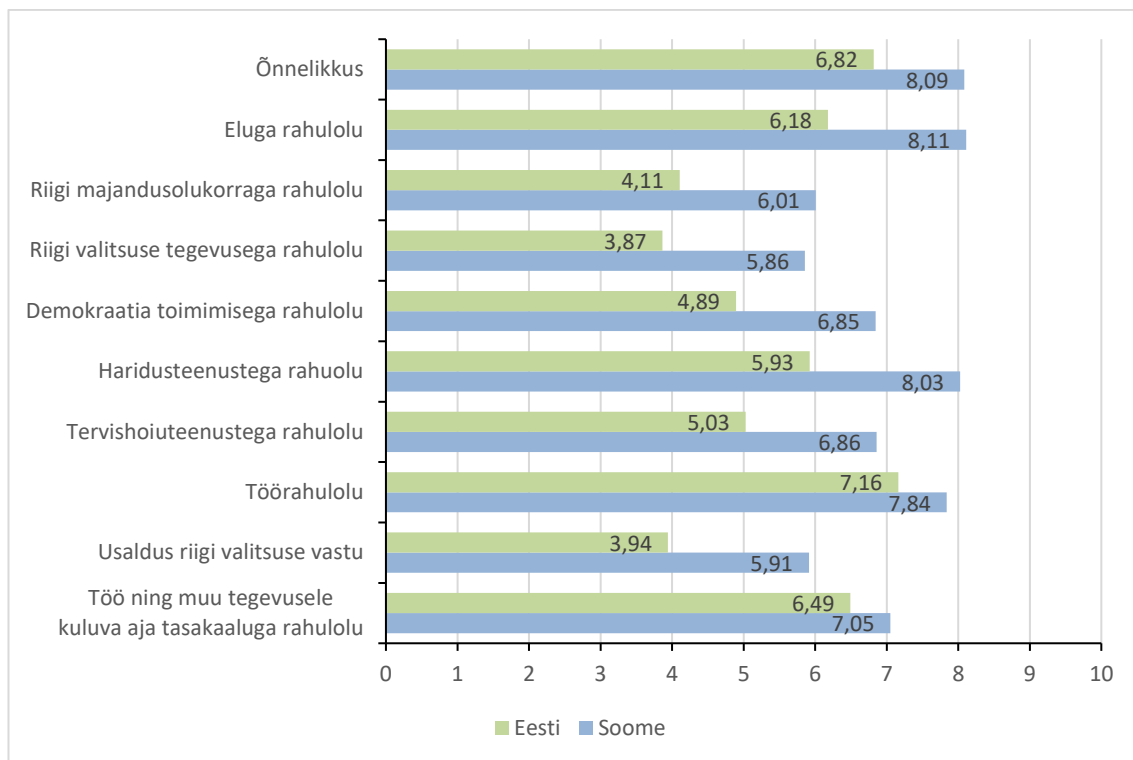
Tabel 6. Eesti ning Soome majanduse makronäitajad 2016.a andmetel

Riik	SKP <i>per capita</i> (\$)	SKP <i>per capita</i> kasv (%)	Inflatsioon (%)	Töötuse määr (%)	Migrantide osakaal (%)	Gini indeks
Eesti	29743,34	14,53	0,15	6,8	15,42	34,6
Soome	43346,38	-2,86	0,36	8,8	5,74	26,8

Allikas: Maailmapanga andmebaasist kogutud andmed, autori arvutused.

Majandusnäitajate poolest on kahe riigi suurim erinevus SKP *per capita* viieaastane kasvumäär, mis on Soome puhul lausa negatiivne. SKP *per capita* on Soomes ligikaudu 50% võrra kõrgem kui Eestis. Sarnaselt eelnevas alapeatükis leitud seaduspärasusele, on rikkamates ning rohkem arenenud riikides üldjuhul majandusarengu kasvutempo aeglasem, seda näitab ka antud juhul Soome ja Eesti 2011. ning 2016. aasta andmetel põhinev võrdlus. Inflatsioonimäär on mõlema valimis toodud riigi puhul madal, olles Soome puhul 0,36% ning Eesti puhul 0,15%. Töötuse määr on Eestis kaks protsendipunkti madalam kui Soomes. Sissetulekute ebavõrdus on aga Soome puhul üks maailma madalamaid – seda kirjeldav Gini indeks on Soomes vaid 26,8. Suurem erinevus esineb aga migrantide osakaalus. Kui Eesti elanikest on 15,4% immigrandid ehk väljaspool Eesti riiki sündinud, siis Soome puhul on antud näitaja pea kolm korda madalam.

Lisas 3 on välja toodud kirjeldav statistika Eesti ning Soome subjektiivsete näitajate kohta, mida on uuringus osalejatel palutud hinnata 10-pallisel skaalal, kus 1 tähistab kõige madalamat võimalikku hinnangut ning 10 kõige kõrgemat võimalikku hinnangut. Nendeks näitajateks on valitud õnnelikkus, eluga rahulolu, riigi majandusolukorraga rahulolu, riigi valitsuse tegevusega rahulolu, demokraatia toimimisega rahulolu, haridusteenustega rahulolu, tervishoiuteenustega rahulolu, töörahulolu, töö ning muu tegevusele kuluva aja tasakaaluga rahulolu ja usaldus riigi valitsuse vastu. Joonisel 3 on kujutatud Eesti ning Soome elanike subjektiivsete hinnangute keskväärtusi erinevate valdkondade rahulolu kohta.

Joonis 3 Subjektiiivsete hinnangute keskväärtused Eesti ning Soome lõikes
Allikas: ESS kuuenda vooru andmed, autori koostatud.

Selgub, et kõigis kümnes kategoorias on soomlaste keskmised hinnangud võrreldes eestlastega kõrgemad. Kui Soome elanike õnnelikkus ja eluga rahulolu on enam-vähem võrdsed, siis Eesti elanike puhul on hinnangud õnnelikkusele 0,65 punkti võrra kõrgemad kui hinnangud eluga rahulolule. Eesti puhul läheb see kokku ka teoorias väljatoodud väitele, et heaolu kirjeldavad näitajad ei ole võrdväärsed. Samale järeldusele on uuringu tulemusena jõudnud ka Ng (2015), Ortiz-Ospina ja Roser (2013) ning ka Schyns (1998), kes kõik leidsid, et õnnelikkus ja eluga rahulolu on küll tugevasti korreleeruvad, kuid mitte identsed näitajad. Kui Ng (2015: 5) väitis, et keskmine eluga rahulolu võiks osutada üldises plaanis kõrgemaks näitajaks kui õnnelikkus, seda just altruistlike inimeste puhul, siis antud analüüsist selgus, et Eesti elanikud hindavad just oma õnnelikkust kõrgemaks kui eluga rahulolu.

Kui tööraahulolu ning töö ning muu tegevusele kuluva aja jaotusega rahulolu on mõlemas riigis võrdlemisi sarnane (erinevused jäävad 0,5 ühiku lähedusse), siis teiste näitajate korral on Soome edu Eesti ees ligikaudu kaks ühikut. Mõlema riigi elanikud on kõige vähem rahul oma valitsuse tegevusega, mistõttu on ka usaldus valitsuse vastu võrdlemisi

madal. Eestlaste puhul on alla keskmise hinnatud ka riigi majandusolukorraga rahulolu ning ka demokraatia toimimisega ei ole Eesti elanikud just väga rahul. Kõige suurem varieeruvus esines mõlema riigi korral usalduses valitsuse vastu ning kõige väiksem varieeruvus oli keskmiselt töörahulolu näitajates.

Kuna eluga, majandusolukorraga, valitsuse tegevusega, demokraatia toimimisega ning haridusteenustega ja tervishoiuteenustega rahulolu näitajaid autor regressioonimudelisse ei kaasa, siis viiakse esmalt läbi korrelatsioonanalüüs valitud subjektiivsete näitajate ning õnnelikkusega Eesti ning Soome kombineeritud andmete põhjal. Korrelatsioonanalüüsi eesmärk on analüüsida, kas leidub seosed õnnelikkuse ning teiste valdkondade rahulolunäitajate vahel. Analüüsi tulemused on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Korrelatsioonanalüüsi tulemused erinevate heaolu- ning rahulolunäitajate vahel Eesti ja Soome kombineeritud andmete põhjal

		Eluga rahulolu	Riigi majandusolukorraga rahulolu	Riigi valitsuse tegevusega rahulolu	Demokraatia toimimisega rahulolu	Haridusteenustega rahulolu	Tervishoiuteenustega rahulolu
Õnnelikkus	Korrelatsioonikordaja	0,713	0,419	0,370	0,380	0,359	0,338
	Olulisuse tõenäosus	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	4556	4510	4481	4393	4452	4525

Allikas: ESS kuuenda voo andmed, autori koostatud.

Analüüsist selgub, et kõigi valitud näitajate korral leidub positiivse suunaga seos õnnelikkusega. Nagu eelnevalt väljatoodud uuringutest selgus, siis õnnelikkuse ja eluga rahulolu vahel esineb tugev seos. Samuti võib väita, et korreleeruvad hinnangud õnnelikkusele ja riigi majandusliku olukorraga rahulolule. See kinnitab bakalaureusetöö eesmärgi tähtsust, et majanduslike tegurite ning õnnelikkuse vahelist seost on vaja põhjalikumalt uurida. Ka riigi valitsuse tegevusega, demokraatia toimimisega ning haridus- ja tervishoiuteenustega rahulolu ning õnnelikkuse vahel esineb lineaarseid positiivseid seoseid, kuid need seosed ei ole tugevad.

Järgnevalt on uuritud regressioonmudelisse kaasatavaid kvalitatiivsed näitajaid, mida autor on teisenanud fiktiivmuutujate kujule. Lisaks majanduslikele teguritele on analüüsis kasutatud sotsiaaldemograafilisi näitajaid, nagu näiteks vastaja sugu ja vanus. Mõlema riigi korral on mõnevõrra rohkem esindatud naissugu. Vastajad on omakorda jaotatud vanusegruppidesse, kusjuures mõlema riigi korral on enim esindatud 45-59 aastaste vanusegrupp.

Migrandistaatus ühtis suures osas eelnevas alapeatükis välja toodud makroandmetega, millele toetudes elab Eestis mitu korda rohkem sisserännanud elanikke kui Soomes. Samuti on uuritud valimisaktiivsust, mis on Soomes tunduvalt suurem kui Eestis. Viimastel valimistel osales 59,3% Eesti vastajates, Soome puhul oli vastav osakaal lausa 79%. Suur erinevus on ka eestlaste ning soomlaste tervisehinnangutes. Kui ligi 68% soomlastest vastas, et nende tervislik seisund on kas hea või väga hea, siis eestlaste puhul jäi see rohkem kui 20 protsendiühiku võrra madalamaks. Haridustaseme poolest on Soome elanikud jaotunud veidi ühtlasemalt kui Eesti elanikud, kelle puhul on üle poolte vastajatest keskharidusega. Kuigi Soome vastajate hulgas on kõrgharidusega inimeste osakaal suurem, kehtib see ka vaid põhiharidust omavate inimeste kohta.

Põhitegevuse arvestuses on mõlema riigi tulemused üpris sarnased. Ligi 50% vastanutest on palgatööl, 10% on haridust omandamas ning 30% on pensionil. Töötuid on Soomes 1,4 protsendiühiku võrra rohkem kui Eestis, see selgus ka riikide agregeeritud andmete uurimisel. Majapidamise kogusissetulekut vaadates on Eesti vastajad jagunenud kolme võrdlusgruppi tunduvalt ühtlasemalt, kuid see tähendab, et keskmise sissetulekuga majapidamisi on vähem, mistõttu on ka sissetulekute ebavõrdsus suurem. See kajastub ka tajutava sissetuleku ebavõrdsuse näitajas.

Võrreldes eestlastega on soomlased tunduvalt rohkem sotsialiseeruv rahvas. Eesti vastajatest vaid 22,9% saavad oma tuttavatega rohkem kui korra nädalas kokku, Soome vastajatest aga lausa 42,3%. Heategevuse ning vabatahtliku tööga tegelevad Soome elanikud märkimisväärselt tihedamalt kui Eesti elanikud. Vaid ligi 12,6% vastajatest Eestis on väitnud, et on tegelenud heategevuse või vabatahtliku tööga vähemalt korra kuue kuu jooksul. Soome vastajate hulgas on antud näitaja 10 protsendipunkti kõrgem. Neid, kes kunagi heategevuse või vabatahtliku tööga ei tegele, on Eestis lausa enam kui 20 protsendipunkti rohkem. Ning ka oma tegevusest saavutustunde kogemise kategoorias

on Soome puhul näitajad võrreldes Eestiga mõnevõrra positiivsemad. Soome elanikest ligi kolmveerand leiavad, et nende tegevus pakub neile kõrget saavutustunnet, Eesti puhul piirdub see näitaja ühe kolmandikuga. Eelpool kirjeldatud näitajate täpsemad osakaalud kahe riigi võrdluses on välja toodud allpool asuvas tabelis 8.

Tabel 8. Mudelisse kaasatud fiktiivsed näitajad ning nende valikute osakaalud

Näitaja	Valik	Osakaal (%)	
		Eesti	Soome
Sugu	Mees	42,0	48,9
	Naine	58,0	51,1
Vanus	15-29	20,3	17,8
	30-44	21,7	21,8
	45-59	24,7	25,8
	60-74	21,3	24,4
	75+	12,0	10,2
Sünnikoht	Elab oma sünniriigis	83,7	95,7
	Elab väljaspool sünniriiki	16,3	4,3
Valimistel osalemine	Ei osalenud eelmistel valimistel	40,7	21,0
	Osales eelmistel valimistel	59,3	79,0
Tervislik seisund	Halb või väga halb	13,3	4,1
	Keskmine	39,6	28,3
	Hea või väga hea	47,1	67,6
Omandatud haridus	Põhiharidus	21,1	26,2
	Keskharidus	51,0	39,0
	Kõrgharidus	27,9	34,8
Põhitegevus	Töötamine	50,7	49,9
	Hariduse omandamine	8,9	9,7
	Töötu	5,0	6,4
	Pensionil	27,2	29,0
	Muu	8,2	5,0
Majapidamise sissetulek	Madal	27,9	23,0
	Keskmine	38,1	45,0
	Kõrge	34,0	32,0
Tajutav sissetulekute ebavõrdsus	Kõrge ebavõrdsus	79,9	73,5
	Keskmine ebavõrdsus	11,6	17,5
	Madal ebavõrdsus	8,5	9,0
Tuttavatega kohtumise sagedus	Kord kuus või harvem	35,3	15,3
	Mitu korda kuus	41,8	42,4
	Mitu korda nädalas	22,9	42,3
Heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemine	Mitte kunagi	77,3	54,2
	Harvem kui kord kuue kuu jooksul	10,1	19,2
	Vähemalt kord kuue kuu jooksul	12,6	26,6
Tegevusest tulenev saavutustunne	Madal	12,2	6,6
	Keskmine	22,2	19,2
	Kõrge	65,6	74,2

Allikas: ESS kuuenda vooru andmed, autori koostatud.

Järgnevalt viis töö autor läbi õnnelikkuse ning eelmainitud selgitavate muutujatega regressioonanalüüsi Euroopa Sotsiaaluuringu kuuenda vooru Eesti andmetega. Saadud regressioonimudel oli statistiliselt oluline ning kirjeldatuse tasemega 32,8%. Mudelis VIF, TOL ja CI näitajate põhjal multikollineaarsust ei esinenud, samuti ka graafiline analüüs heteroskedatiivsust ei tuvastanud. Regressioonanalüüsi tulemused on leitavad lisas 4. Tabelis 9 on esitatud regressioonanalüüsi tulemused vaid statistiliselt oluliste näitajatega.

Tabel 9. Õnnelikkust selgitava regressioonimudeli tulemused Eesti 2012. aasta andmete põhjal, esitatud vaid olulisuse nivool 0,1 statistiliselt olulised seosed

	Standardiseerimata koefitsiendid		Standardiseeritud regressioonikordaja	Olulisuse tõenäosus
	Parameetri hinnang	Standardviga		
(Konstant)	2,865	,301		,000
Sugu (võrdlusgrupp - Mees)				
--Naine	,353	,103	,097	,001
Vanus (võrdlusgrupp - 45-59)				
--30-44	,285	,126	,074	,024
Usaldus riigi valitsuse vastu	,152	,022	,200	,000
Tervislik seisund (võrdlusgrupp - Keskmine)				
--Hea või väga hea	,605	,111	,164	,000
--Halb või väga halb	-,880	,250	-,100	,000
Põhitegevus (võrdlusgrupp: Töötamine)				
--Töötu	-2,698	1,549	-,047	,082
Töörahalolu	,210	,029	,238	,000
Töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu	,052	,025	,066	,040
Majapidamise kogusissetulek (võrdlusgrupp - Madal sissetulek)				
--Kõrge sissetulek	,321	,176	,088	,069
Tajutav sissetulekute ebavõrdsus (võrdlusgrupp - Kõrge ebavõrdsus)				
--Madal ebavõrdsus	,432	,171	,071	,012
Tuttavatega kohtumise sagedus (võrdlusgrupp - kord kuus või harvem)				
--Mitu korda kuus	,320	,144	,088	,006
--Mitu korda nädalas	,510	,171	,114	,001
Heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemine (võrdlusgrupp - Mitte kunagi)				
--Vähemalt kord kuue kuu jooksul	,263	,140	,053	,061
Tegevusest tulenev saavutustunne (võrdlusgrupp - Madal)				
--Keskmine	,349	,202	,079	,084
--Kõrge	,537	,186	,135	,004

Sõltuv muutuja: hinnang õnnelikkusele

$R^2 = 0,328$; $p = 0,000$; $n = 982$

Allikas: ESS kuuenda vooru andmed, autori arvutused.

Eesti andmetel põhineva mudeli analüüsimisel selgus, et õnnelikkuse kirjeldamisel leidis seos õnnelikkuse hinnangu ning vastaja soo, vanuse, valitsusevastase usalduse, tervisliku seisundi, põhitegevuse, töörahulolu, töö ning eraelu tasakaaluga rahulolu, majapidamise kogusissetuleku, sissetulekute ebavõrdsuse tajumise, tuttavatega kohtumise sageduse, heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemise ning tegevusest tuleneva saavutustunde vahel. Statistiliselt oluliseks ei osutunud õnnelikkuse ja sünnikoha, valimistel osalemise ning omandatud haridustaseme vahelised seosed.

Regressioonianalüüsi tulemustest selgus, et võrreldes meestega on naised mõnevõrra õnnelikumad. Samale järeldusele on jõudnud ka paljud teised autorid (Frey, Stutzer 2002: 66). Eesti puhul selgus ka, et nooremad inimesed on rohkem õnnelikud kui vanemad. Võrreldes vanusegrupiga 45-59, on 30-44-aastaste vanusegruppi kuuluvate inimeste hinnangud õnnelikkusele mõnevõrra kõrgemad. Vanemate inimeste puhul vanus õnnelikkuse hindamisel statistiliselt oluliseks ei osutunud. Õnnelikkuse ning valitsusevastase usalduse vahel leidis samuti positiivne seos. Seega Eesti puhul kehtib Frey ja Stutzeri (2002:174) poolt väljatoodud teooria, et usaldus riigi institutsioonide suhtes on oluline näitaja õnnelikkushinnangute kirjeldamisel. Tervise ning õnnelikkuse vahel leidis samuti tugev seos. Inimesed, kes hindasid oma tervist keskmisest paremaks, olid õnnelikumad kui need, kes pidasid oma tervisliku seisundit keskpäraseks. Samuti inimesed, kes hindasid oma tervist keskmisest kehvemaks olid tunduvalt vähem õnnelikud.

Õnnelikkuse ning inimese põhitegevuse vahel leidis statistiliselt oluline seos vaid töötamise ning töötuks olemise vahel. Nimelt, keskmiselt hindavad töötud inimesed enda õnnelikkust võrreldes töötavate inimestega peaaegu kolme punkti võrra madalamalt. See on kinnitust leidnud ka näiteks Blanchfloweri *et al.* (2014: 117) ning Frey ja Stutzeri (2002: 97) poolt läbiviidud uuringutes, kuid nii tugevat seost ei osanud autor oodata. Oluliseks osutus ka õnnelikkuse ning töörahulolu vaheline seos. Saadud tulemuses polnud ka midagi üllatavat, kuna Frey ning Stutzeri (2002: 103) ning Satuf *et al.* (2016: 184) kohaselt on tegemist vastavalt rahulolu ja õnnelikkusega seotud näitajaga. Lisaks leidub Eesti puhul oluline seos ka töö ning eraelule kuluva aja tasakaaluga rahulolu ning õnnelikkuse vahel. Seega võib öelda, et mida rohkem inimesed oma ajajaotusega rahul on, seda õnnelikumaks nad ennast peavad – mõne inimese jaoks võib see tähendada omale

meelepärases ametikohas ületundide tegemist, teise jaoks aga poole kohaga töötamist ning ülejäänud vaba aja veetmist hoopiski pere seltsis.

Majapidamise kogusissetulek osutus samuti oluliseks teguriks Eesti elanike õnnelikkushinnangute kujundamisel. Võrreldes madala sissetulekuga majapidamistes elavate inimestega, on kõrge sissetulekuga majapidamistes elavad inimesed õnnelikumad. Mõnevõrra üllatav on see, et madala ja keskmise sissetulekuga majapidamiste ning õnnelikkushinnangute vahel olulist seost ei leidu. See läheb osaliselt vastuollu Frey ja Stutzeri (2002: 83) poolt väljatooduga, kes väitsid, et just madalama sissetulekute juures on sissetulekute suurenemise mõju suurem. Oluline seos leidis ka sissetulekute ebavõrdsuse tajumise ning õnnelikkushinnangute vahel. Inimesed, kes tajuvad, et riigis valitseb kõrge sissetulekute ebavõrdsus, on oluliselt madalama õnnelikkushinnangutega kui need, kes tunnevad, et sissetulekute ebavõrdsus on madal. Ka varasemalt on leitud, et suur sissetulekute ebavõrdsus kahandab inimeste hinnanguid oma õnnelikkuse suhtes (Oishi *et al.* 2011: 1099).

Samuti leidis statistiliselt oluline seos õnnelikkuse ja tuttavatega kohtumise sageduse vahel. Inimesed, kes on sotsiaalsemad, avatumad ning saavad tuttavatega tihedamini kokku, on ka õnnelikumad. Inimesed, kes saavad tuttavatega kokku vaid kord kuus või isegi harvem on õnnetumad võrreldes nendega, kes saavad tuttavatega kokku mitu korda kuus. Veelgi õnnelikumad on need, kes saavad kohtuvad oma tuttavatega vähemalt mitu korda nädalas. Ka heategevus ja vabatahtlik töö suurendab Eesti elanike õnnelikkust, kuigi eelnevalt selgus, et kahjuks vaid alla 20% eestlastest antud valdkondadega tegelevad. See ühtib teooriaosas kõlama jäänud seisukohale, et ühiskonna jaoks hea tegemine tekitab inimestes positiivseid emotsioone ning tõstab nende õnnelikkust.

Statistiliselt oluline seos on ka oma tegevusest piisava saavutustunde kogemise ja õnnelikkuse hinnangute vahel. Inimesed, kelle tegevus pakub neile vaimset kordaminekut, on tunduvalt õnnelikumad kui inimesed, kes leiavad, et nad ei ole oma oskusi täielikult realiseerinud. See ühtib täielikult Csikszentmihalyi (1990) poolt välja toodud kulgemisteooriaga, mille kohaselt oma potentsiaali ära kasutav inimene tunneb positiivseid tundeid nii rahulolu kui ka õnnelikkuse suunas. Seega, kui inimene on midagi oma tegevuse käigus saavutanud, ükskõik kui raske see protsess võis olla, tunneb ta selle läbimisel õnnetunnet.

Mõnevõrra üllatavaks osutus, et õnnelikkuse ning sünnikoha vahel ei leidunud statistiliselt olulist seost. Näiteks Frey ning Stutzer (2002: 174) leidsid, et kohalikud on õnnelikumad kui sisserännanud inimesed. Samas World Happiness Reporti (2018) andmetel sisserännanute õnnelikkus ühtlustub ajapikku kohalike elanike õnnelikkustasemele, mistõttu ei pruukinud see antud valimi korral oluliseks osutada. Olulist seost ei leidunud ka õnnelikkuse ning viimastel valimistel osalemise vahel. Ka omandatud haridustase ei oma Eestis olulist seost inimeste õnnelikkushinnangutega. Kõrgema haridustasemega käib üldjuhul kaasas ka parem töökoht ning tihti ka kõrgem palk, aga Eesti elanike õnnelikkusega see olulist seost ei omanud.

Samuti tegi autor regressioonanalüüsi Soome andmete põhjal, kuhu kaasati eelnevalt mainitud samad näitajad. Sarnaselt Eesti andmetega koostatud mudelile oli ka siin tegemist statistiliselt olulise regressioonmudeliga, kuid mudeli kirjeldatuse tase oli siinpuhul veidi madalam. Ka antud mudeli diagnostika multikollineaarsust ega heteroskedatiivsust ei tuvastanud.

Soome andmetel põhineva mudeli analüüsimisel selgus, et õnnelikkuse kirjeldamisel leidis seos õnnelikkuse hinnangu ning vastaja soo, valimistel osalemise, tervisliku seisundi, omandatud haridustaseme, töörahulolu, töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu, majapidamise kogusissetuleku ning tegevusest tuleneva saavutustunde vahel. Statistiliselt oluliseks ei osutunud õnnelikkuse ja vanuse, sünnikoha, riigivastase usalduse, põhitegevuse, sissetulekute ebavõrdsuse tajumise, tuttavatega kohtumise sageduse ning heategevuse või vabatahtliku töö tegemise vahelised seosed. Tabelis 10 on välja toodud regressioonmudeli statistiliselt olulised tulemused, terviklikud tulemused on toodud välja lisas 5.

Tabel 10. Õnnelikkust selgitava regressioonimudeli tulemused Soome 2012. aasta andmete põhjal, esitatud vaid olulisuse nivool 0,1 statistiliselt olulised seosed

	Standardiseerimata koefitsiendid		Standardiseeritud regressioonikordaja	Olulisuse tõenäosus
	Parameetri hinnang	Standardviga		
(Konstant)	5,356	,258		,000
Sugu (võrdlusgrupp - Mees)				
--Naine	,196	,063	,090	,002
Valimistel osalemine (võrdlusgrupp - Ei osalenud eelmistel valimistel)				
--Osales eelmistel valimistel	,173	,091	,058	,058
Tervislik seisund (võrdlusgrupp - Keskmine)				
--Hea või väga hea	,210	,079	,078	,008
--Halb või väga halb	-,992	,361	-,078	,006
Omandatud haridus (võrdlusgrupp - Keskskool)				
--Kõrgharidus	-,212	,069	-,098	,002
Töörahulolu	,121	,021	,172	,000
Töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu	,067	,016	,121	,000
Majapidamise kogusissetulek (võrdlusgrupp - Madal sissetulek)				
--Keskmine sissetulek	,363	,118	,166	,002
--Kõrge sissetulek	,627	,121	,288	,000
Tegevusest tulenev saavutustunne (võrdlusgrupp - Madal)				
--Kõrge	,595	,152	,277	,000

Sõltuv muutuja: hinnang õnnelikkusele

$R^2 = 0,289$; $p = 0,000$; $n = 1087$

Allikas: ESS kuuenda vooru andmed, autori arvutused.

Sarnaselt Eestile on ka Soomes naised mõnevõrra õnnelikumad kui mehed, kuigi seose tugevus on siinpuhul veidi nõrgem. Kui Eesti puhul selgus, et 30-44 aastased inimesed on mõnevõrra õnnelikumad kui 45-59 aastased, siis Soome puhul ei osutunud vanus üldse inimeste õnnelikkushinnangute kujunemisel määravaks. Nagu ka Eesti puhul, siis Soomes ei ole statistiliselt olulist seost õnnelikkuse ning selle vahel, kas elanik on pärit teisest riigist või mitte.

Samuti osutus Soome puhul oluliseks näitajaks valimistel osalemine. Viimati valimistel hääletanud inimene oli veidi õnnelikum kui see, kes valimistel ei osalenud. Kuna Soomes on valitsusega rahulolu suurem kui Eestis, kus antud näitaja oluliseks ei osutunud, siis ehk soomlased tunnevad, et nende hääl aitab tõesti riiki paremaks muuta. Soome elanike

puhul kujunes samuti oluliseks teguriks inimeste tervislik seisund. Üsna tugev negatiivne seos esineb inimeste vahel, kes hindavad oma tervist keskpäraseks ja halvaks või väga halvaks. Halvem tervislik seisund tähendab keskmiselt ligi ühe ühikulist madalamat õnnelikkushinnangut. Sarnaselt Eestiga, ühtib see tulemus kirjandusega, kus leiti, et heal tervisel on positiivne korrelatsioon kõrgemate õnnelikkushinnangutega (Frey, Stutzer 2002: 66).

Üheks kõige üllatuslikumaks tulemuseks kujunes negatiivne seos kõrgema haridustaseme ning õnnelikkuse vahel. Keskmiselt osutus kõrgharidusega Soome elanik veidi õnnetumaks kui keskharidusega vastaja. Märkida tasub ka seda, et võrreldes Eestiga on Soomes kõrgharidusega elanike osakaal pea seitse protsendipunkti suurem. See võib omakorda tähendada, et paljud kõrgharidusega inimesed peavad kõrgharidust nõudvate töökohtade puudumisel tegema tööd, milleks nad on üle kvalifitseeritud. Lisaks tuleb ka arvestada sellega, et kõrgharidust nõudvad töökohad võivad tihtilugu olla mõnevõrra stressirohkemad. Samas kui uurida subjektiivse heaolu ning haridustaseme vahelisi seoseid, siis on Stutzer (2004: 95) aga leidnud käesoleva analüüsi tulemusega sarnase seose, kus keskharidusega inimesed on õnnelikumad kui kõrg- või põhihariduse omandanud inimesed.

Sarnaselt Eestile osutus oluliseks ka töörahulolu ning töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu. Mõlemal puhul tähendas kõrgem rahulolu näitaja ka kõrgemat hinnangut vastaja õnnelikkusele. Samuti kujunes Soome tulemuste põhjal oluliseks näitajaks ka majapidamise kogusissetulek. Soomes on nii keskmise kui ka kõrge sissetulekuga majapidamistes elavad inimesed õnnelikumad kui madala sissetulekuga majapidamiste elanikud. Saadud tulemus ühtib nii Easterlini (1974) kui ka Dieneri ja Oishi (2000: 9-11) teooriaga, kes väitsid, et riigisisesele oluline seos rikkamate ning vaesemate inimeste õnnelikkushinnangute vahel olemas. Võrreldes Eestiga on Soomes sissetulekute seos õnnelikkusega isegi tugevam. Ning sarnaselt Eestile osutus ka Soome puhul oluliseks näitajaks saavutustega rahulolu, kus kõrgema saavutustundega inimesed osutasid õnnelikumateks.

Soome puhul osutasid statistiliselt mitteolulisteks näitajateks õnnelikkuse ja riigivastase usalduse, põhitegevuse, sissetulekute ebavõrdsuse tajumise, tuttavatega kohtumise sageduse ning heategevuse või vabatahtliku töö tegemise vahelised seosed. Eesti puhul

aga kõik eelnimetatud tegurid õnnelikkusega seost omasid. Peamine erinevus Eesti ning Soome inimeste õnnelikkusehinnangute ja vastavate sõltuvate tegurite vahel esinebki töö olemasolus (või selle puudumises). Kui Soome puhul ei oma töö puudumine inimeste õnnelikkuse kujundamises olulist rolli, siis Eesti elanike õnnelikkushinnangutele on töötus tugevalt negatiivse mõjuga – võrreldes töötavate inimestega on töötud 10-punktilisel skaalal pea kolme punkti võrra õnnetumad. Soome puhul on seose puudumine arusaadav, kuna tegemist on siiski heaoluriigiga, kus sotsiaalsüsteemi kõrge rahastatus võimaldab elanikele suuremaid toetusi. Soome progressiivne tulumaksusüsteem aitab kaasa ka varade ümberjaotamisele, mis omakorda vähendab sissetulekute ebavõrdsust ning see kajastus ka eelnevalt väljatoodud kirjeldava statistika ülevaates. Järgnevalt on tabelis 11 välja toodud regressioonanalüüsi tulemusena statistiliselt oluliseks kujunenud tegurid mõlema riigi korral.

Tabel 11. Statistiliselt oluliseks kujunenud sotsiaalmajanduslikud ning –demograafilised näitajad Eesti ning Soome 2012. a. andmete puhul

Näitaja	Eesti	Soome
Sugu	x	x
Vanus	x	
Valimistel osalemine		x
Usaldus riigi valitsuse vastu	x	
Tervislik seisund	x	x
Omandatud haridus		x
Põhitegevus: töötu	x	
Töörahalolu	x	x
Töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu	x	x
Majapidamise kogusissetulek	x	x
Tajutav sissetulekute ebavõrdsus	x	
Tuttavatega kohtumise sagedus	x	
Heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemine	x	
Tegevusest tulenev saavutustunne	x	x

Allikas: autori koostatud.

Kui vaadata mõlema riigi tulemustest saadud ühiseid olulisi näitajaid, siis nendeks osutusid sugu, tervislik seisund, töörahulolu, töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu, majapidamise kogusissetulek ning oma tegevuse tulemusest saadud saavutustega rahulolu tase. Kui jätta välja sotsiaaldemograafilised näitajad, siis ühisteks teguriteks osutusid just sissetulek ning peatükis 1.3 väljatoodud töö ja tegevusega seonduvad näitajad. Nimetatud peatükist selgus, et töö ja tegevusega seotud näitajad ei ole olulised ainult töötajale või tööandjale eraldi, vaid need on seotud mõlema osapoolega korruga. Nagu Satuf *et al.* leidsid, siis kõrgem töörahulolu toob kaasa töötajate produktiivsuse kasvu ning sellega ka ettevõtete konkurentsivõime ja kasumlikkuse paranemise. Lisaks aitab kõrge tööga rahulolu suuremate õnnelikkushinnangute kõrval ka vähendada või isegi ennetada töötajate võimalikke probleeme depressiooni, ärevustunnete ning käitumishäiretega (Satuf *et al.* 2016: 186).

Samuti tuleks toonitada, et Eesti puhul kujunes oluliseks näitajaks usaldus valitsuse vastu. Eestlaste keskmine usaldus riigi valitsuse vastu oli 10-punkti skaalal aga kõigest 3,94. Siinkohal peaks riik hoolitsema selle eest, et demokraatia olukorda riigis parandada, muutes valitsuse tegevuse läbipaistvamaks ning arvestades rohkem rahva huvidega. Soomes sai oluliseks näitajaks valimistel osalemine, Eesti puhul aga inimeste valimisaktiivsuse ning õnnelikkuse vahel seost ei leidunud. Põhjus võib ollagi selles, et kuna usaldus valitsuse vastu on niivõrd madal, siis ei nähta valimistel osalemist kasulikuna, kuna ei usuta, et ka tulevikus paremaid muudatusi hakatakse läbi viima. Teoorias peaks olukord olema aga vastupidine – madal usaldus peaks kaasa tooma aktiivsema valijaskonna, et võimul olev valitsus üheskoos välja vahetada.

Eelneva alapeatüki 2.2 analüüsi tulemustest selgus, et kõrgema töötuse määraga riikides on elanike hinnangud õnnelikkusele madalamad. Kui teooriast selgus, et kõrge töötuse määr võib tekitada ka tööliste hulgas ebakindlust tuleviku suhtes, siis Eesti andmetel põhinev analüüs kinnitas ka väga suurt erinevust õnnelikkushinnangutes keskmise töökohta omava ja töötu inimese vahel. Lisaks sellele, et nii Eesti kui Soome puhul sai oluliseks näitajaks tööga rahulolu ning töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu, siis nagu juba eelnevalt mainitud, tuleks kindlasti rohkem tähelepanu pöörata tööga seotud näitajate parendamisele. Kuigi 2012. aastal oli tööturu seis pingelisem kui praegu, ning ka töötuse

määr on nüüdseks langenud, tuleks Eesti riigil siiski kaaluda kasutamaks meetmeid, et töötust veelgi vähendada (Töötuse määr 2018).

Selgus, et oluline ei ole ainult töökoha olemasolu, vaid ka töö olemus ning töö tulemustest saadav saavutustunne, mis omakorda aitab kaasa inimeste õnnelikkushinnangute tõusule. Selleks peaksid tööandjad looma töökeskkonna, mis motiveeriks töötajaid ning võimendaks nende enesearengut. Nagu eelnevalt selgus, siis uued väljakutsed ning sellega kaasnev eneseareng mõjub inimeste õnnelikkusele positiivselt.

KOKKUVÕTE

Õnnelikkus on hinnang elule, mis kujuneb positiivsete emotsioonide ülekaalust negatiivsete emotsioonide suhtes. See on seisund, mida inimesed püüavad saavutada ning paljude jaoks võib olla see eesmärk omaette. Õnnelikkuse kui elu eesmärgi olulisuse üle on arutletud juba tuhandeid aastaid, ning ilmselt jääb see teema aktuaalseks ka edaspidi. Kuna õnnelikel inimestel on positiivne mõju nii iseendale kui ka teistele, ning tänu sellele ka kogu ühiskonnale, siis ei ole õnnelikkus mitte ainult inimeste individuaalne eesmärk. Oma elanike võimalikult kõrgete õnnelikkushinnangute saavutamiseks peaks oma panuse andma ka riik, luues selleks vastavaid institutsioone ning suunates ressursse valdkondadesse, mis inimeste heaolu tõstaksid. Seetõttu uuris autor nii makro- kui mikrotasandi sotsiaalmajanduslikke tegureid, kaasates analüüsi ka töö ja tegevusega seotud näitajaid, et leida seoseid valitud tegurite ja inimeste õnnelikkushinnangute vahel.

Kuna õnnelikkuse kontseptsioon ei ole täpselt piiritletud, siis on selle kirjeldamiseks kasutatud ka eluga rahulolu ning subjektiivse heaolu mõisteid. Kui mõned autorid kasutavad neid mõisteid võrdväärsetena, siis antud bakalaureusetöö on keskendunud just õnnelikkuse uurimisele. Kuigi õnnelikkust on võimalik mõõta nii objektiivsete kui subjektiivsete meetoditega, siis majanduslikust vaatenurgast kasutatakse õnnelikkuse ning majanduslike tegurite seoste uurimiseks enamasti siiski subjektiivseid hindamismeetodeid. Ka käesolevas bakalaureusetöös saadi nii individuaalsed kui agregeeritud õnnelikkushinnangud just tänu suurtele rahvusvahelistele küsimustikele, kus inimestel paluti 10-astmelisel skaalal oma hinnangud kirja panna. Kui paljudes küsitlustes ei käsitleta õnnelikkust teistest heaolu kirjeldavatest mõistetest eraldivõetuna, siis Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasi kasutamine lubas mikrotasandi andmetega läbi viia just õnnelikkusega seotud analüüsid. Makroandmete analüüsis kasutas autor aga õnnelikkusnäitajat, millel põhineb ka World Happiness Report.

Õnnelikkuse ning makroandmete seoste uurimisel olid varasemad autorid jõudnud järeldusele, et õnnelikkushinnangute kujundamisel osutuvad oluliseks just kolm peamist makronäitajat – sisemajanduse koguprodukt (sissetulek), töötuse määr ning inflatsioon. Ka selle töö raames läbiviidud Euroopa ning teiste valitud lääneriikide andmetel põhineva regressioonanalüüsi tulemused kinnitasid nende kolme näitaja olulisust inimeste õnnelikkushinnangute kujundamisel. Kõrgem sisemajanduse koguprodukt inimese kohta tähendab ka keskmiselt õnnelikumaid elanikke, samas kui töötuse määr ning inflatsioonimäär omavad inimese õnnelikkushinnangutega negatiivset seost. Analüüsi kaasatud majanduskasvu iseloomustava SKP *per capita* kasvumäära, sissetulekute ebavõrdsust kirjeldava Gini indeksi ning riigis elavate migrantide osakaalu ja õnnelikkuse vahel statistiliselt olulisi seoseid ei olnud, kuigi nii mõnedki varasemad uuringud olid antud näitajate ning õnnelikkuse vahel seoseid leidnud.

Eesti ja Soome mikroandmete analüüsist aga selgus, et riigi peamised majandusnäitajad ei osutunud ainukesteks, mis elanike õnnelikkuse hinnangutega statistiliselt olulist seost omavad. Lisaks sotsiaaldemograafilistele näitajatele osutusid peamisteks õnnelikkust kujundavateks teguriteks just töö ning tegevusega seotud näitajad. Nii Eesti kui ka Soome puhul leidis statistiliselt oluline seos õnnelikkuse ning soo, tervisliku seisundi, töörahulolu, töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu, majapidamise kogusissetuleku ning tegevusest tuleneva saavutustunde vahel. Mõlema riigi korral selgus, et naised on mõnevõrra õnnelikumad kui mehed, ning kõrgemad näitajad nii töörahulolu, töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu, kogusissetuleku kui ka saavutustunde tulemustes korreleeruvad ka kõrgemate õnnelikkushinnangutega. Seejuures Eesti puhul osutus mõnevõrra olulisemaks tegevusest tulenev saavutustunne, Soome puhul aga majapidamise kogusissetulek.

Eesti puhul kujunesid olulisteks õnnelikkust kirjeldavateks teguriteks veel vanus, usaldus riigi valitsuse vastu, töö puudumine, tajutav sissetulekute ebavõrdsus, tuttavatega kohtumise sagedus ning ka heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemine. Suurim erinevus Eesti ning Soome elanike õnnelikkushinnangute kujunemisel esines aga töö olemasolus. Soome puhul ei osutunud töö puudumine õnnelikkuse kujunemisel statistiliselt oluliseks, Eesti elanike jaoks on töö puudumine aga nende õnnelikkushinnangutele tugeva negatiivse seosega. Selle üks peamine põhjus võib peituda Soome paremas sotsiaalsüsteemis, mis lisaks suurematele toetustele toob omakorda kaasa

ka madalama sissetulekute ebavõrdsuse. Kummagi riigi puhul ei osutunud aga seosed õnnelikkuse ja sünniriigi vahel statistiliselt oluliseks, ning samuti ei osutunud määravaks see, kas tegemist oli haridust omandava, pensionil oleva või muu tegevuse alla kuuluva inimesega.

Regressioonianalüüside tulemustele tuginedes võib välja tuua, et kindlasti oleks vaja tähelepanu pöörata tööga seotud tegurite parendamisele – seda nii riiklikul tasandil, näiteks töötuse vähendamisega, kui ka organisatsioonisiselt töötajate arengusse panustamisega, ning sellega ka kaudselt töörahulolu suurendamisega. Kõrge töörahulolu ei suurenda ainult inimeste produktiivsust tööülesannete sooritamisel, vaid on ka oluline tegur inimeste emotsionaalse heaolu kujundamisel. Kui riik panustaks piisavalt valdkondadesse, mille arendamisel tõuseks ka elanike õnnelikkus, siis kaasneks sellega ka suurem usaldus riigi vastu, mis Eesti puhul kahjuks väga madal on.

Seega analüüsi tulemused kinnitasid, et inimeste hinnangud õnnelikkusele on seotud nii riigi majandusliku seisuga kui ka inimeste endi majandusliku olukorraga. Läbi üldise rikkuse ning majanduskasvu on riigil küll võimalik oma elanike õnnelikkust tõsta, kuid siiski tuleb panustada ka teistesse valdkondadesse, millega inimeste õnnelikkushinnangutel seos leidub. Nii Eestis kui ka Soomes on kõrgema õnnelikkuse saavutamiseks veelgi olulisem võimalus teha rahuldust pakkuvat tööd ning olla hõivatud mitmete huvipakkuvate tegevustega. Kuna tegemist on huvitava ning veel arengujärgus oleva valdkonnaga, siis on teema edasiuurimiseks võimalusi palju. Kuna töö ning tegevusega seotud näitajad osutusid nii Eesti kui ka Soome elanike puhul õnnelikkuse kujundamisel oluliseks, siis tasuks antud teemat veel põhjalikumalt edasi uurida. Samuti on võimalus analüüsida ka sotsiaalmajanduslike tegurite ning lühiajaliste emotsioonide omavahelisi seoseid emotsionaalse heaolu kaudu.

VIIDATUD ALLIKAD

1. About World Bank. [<http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>]. 21.02.2018.
2. **Ahuvia, A. C.** Wealth, Consumption and Happiness. – The Cambridge Handbook of Psychology and Economic Behaviour, Cambridge: Cambridge University Press, pp.199-206.
3. **Alexandrova, A.** Subjective well-being and Kahneman's 'objective happiness' - Journal of Happiness Studies, 2005, Vol. 6, No. 3, pp. 301-324.
4. Article 3. The Lisbon Treaty. [<http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-1-common-provisions/4-article-3.html>]. 30.04.2018.
5. **Blanchflower, D. G., Bell, D., Montagnoli, A., Moro, M.** The Happiness Trade-Off between Unemployment and Inflation. – Journal of Money, Credit and Banking, 2014, Vol. 46, No.2, pp. 117-141.
6. **Bruni, L., Porta, L.** Economics and Happiness. Framing the Analysis. Oxford: Oxford University Press, 2005, 378 p.
7. **Chaplin, L. N.** Please may I have a bike? Better yet, may I have a hug? An examination of children's and adolescents' happiness. – Journal of Happiness Studies, 2009, Vol. 10, No. 5, pp. 541-562.
8. **Chen, Y., Li, T., Shi, Y., Zhou, Y.** Welfare Costs of Inflation: Evidence from China – Social Indicators Research, 2014, Vol. 119, No. 3, pp. 1195-1218.
9. Concept Of Happiness. World Database of Happiness. 2015. [https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/hap_quer/introtext_measures2.pdf]. 03.03.2018.
10. **Csikszentmihalyi, M.** Flow: The Psychology of Optimal Experience. 1990. [https://www.researchgate.net/publication/224927532_Flow_The_Psychology_of_Optimal_Experience]. 22.04.2018.

11. **Diener, E.** Subjective Well-Being – Psychological Bulletin, 1984, Vol. 95, No. 3, pp. 542-575.
12. **Diener, E., Oishi, S.** Money and Happiness: Income and Subjective Well-Being Across Nations. 2000. [https://www.researchgate.net/publication/246865747_Money_and_Happiness_Income_and_Subjective_Well-Being_Across_Nations]. 13.03.2018.
13. **Dolan, P., Peasgood, T., White, M.** Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. – Journal of Economic Psychology, 2008, Vol. 29, No. 1, pp. 94-122.
14. **Dunn, E. W., Aknin, L. B., Norton, M. I.** Spending Money on Others Promotes Happiness. – Science, 2008, Vol. 319, No. 5870, pp. 1687-1688.
15. **Easterlin, R.** Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. 1974. [<http://graphics8.nytimes.com/images/2008/04/16/business/Easterlin1974.pdf>]. 18.02.2018.
16. **Easterlin, R.** Income and Happiness: Towards a Unified Theory. – The Economic Journal, 2001, Vol. 111, No. 473, pp. 465-484.
17. **Easterlin, R.** Will raising the incomes of all increase the happiness of all? – Journal of Economic Behavior & Organization, 1995, Vol. 27, No. 1, pp. 35-47.
18. Euroopa Sotsiaaluuring. Tartu Ülikool. [<http://www.yti.ut.ee/et/euroopa-sotsiaaluuring>]. 22.03.2018.
19. **Fordyce, M.W.** Happiness, its daily variation and its relation to values. United States International University, 1972. Viidatud Veenhoven, R. Conditions of Happiness. Dordrecht: Reidel Publishing Company, 1984, 462 p. vahendusel.
20. Frequently Asked Questions. European Social Survey. [<http://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html>]. 14.01.2018.
21. **Frey, B. S., Stutzer, A.** Happiness and Economics. Princeton: Princeton University Press, 2002, 232 p.
22. **Gimenez-Nadal, J. I., Molina, J. A.** Voluntary Activities and Daily Happiness in The United States – Economic Inquiry, 2015, Vol. 53, No. 4, pp. 1735-1750.
23. GINI index. The World Factbook [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>]. 05.01.2018.

24. Gross National Happiness. GNH Institute. [<http://gnh.institute/gross-national-happiness-gnh-well-being-gnw/index.htm>]. 17.12.2017.
25. **Hagerty, M. R., Veenhoven, R.** Wealth and Happiness Revisited – Growing National Income Does Go with Greater Happiness. - Social Indicators Research, 2003, Vol. 64, No. 1, pp. 1-27.
26. **Hancock, E. K.** Assessing Happiness: How Economic Factors Measure Up. Honors Projects, 2013, No. 123, 26 p.
27. **Hart, H.** Chart for happiness, McMillan, New York, 1940. Viidatud Veenhoven, R. Conditions of Happiness. Dordrecht: Reidel Publishing Company, 1984, 462 p. vahendusel.
28. **Huntington, S. P.** The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster, 1996, 194 p.
29. **Järvelill, J.** Immigrantide ja põhirahvuse subjektiivne heaolu ja selle seos institutsionaalse usaldusega Põhjamaades ja Eestis. Tartu Ülikool, 2017, 88 lk. (magistritöö)
30. **Kahneman, D.** Objective Happiness. 1999, 23 p. [http://profron.net/happiness/files/readings/Kahneman_ObjectiveHappiness.pdf]. 08.01.2018.
31. **Kahneman, D., Deaton, A.** High income improves evaluation of life but not emotional well-being. –Psychological and Cognitive Sciences, 2010, Vol. 107, No. 38, pp. 16489-16493.
32. **Kruuse, K.** Inimkapitali ja sotsiaalkapitali seosed subjektiivse heaoluga. Tartu Ülikool, 2014, 94 lk. (magistritöö)
33. **Kuranova, V.** Subjektiivset heaolu selgitavad tegurid: Eesti teiste riikide võrdluses. Tartu Ülikool, 2015, 85 lk. (magistritöö)
34. **Lepp, A.** Correlating leisure and happiness: the relationship between the leisure experience battery and the Satisfaction With Life Scale. – Annals of Leisure Research, 2018, Vol. 21, No. 2, pp. 246-252.
35. **Lu, L., Shih, J. B.** Sources of Happiness: A Qualitative Approach. – Journal of Social Psychology, 1997, Vol. 137, No. 2, pp. 181-187.
36. Maailmapanga andmebaas. [<https://data.worldbank.org/>]. 13.01.2018.
37. MapChart. [<https://mapchart.net/world.html>]. 16.03.2018.

38. **Moll, J., Krueger, F., Zahn, R., Pardini, M., de Oliveira-Souza, R., Grafman, J.** Human Fronto-Mesolimbic Networks Guide Decisions about Charitable Donation. – Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 2006, Vol. 103, No. 42, pp. 15623-15628.
39. **Mäe, A.** Subjektiiivne heaolu ja seda kujundavad tegurid rahvusgruppide lõikes Euroopa Sotsiaaluuringu andmete põhjal. Tartu Ülikool, 2013, 79 lk. (magistritöö)
40. **Myers, D. G., Diener, E.** The Scientific Pursuit of Happiness. - Perspectives on Psychological Science, 2018, Vol. 13, No. 2, pp. 218-225.
41. **Ng, Y.** Happiness, Life Satisfaction, or Subjective Well-being? A Measurement and Moral Philosophical Perspective. 2015. [<http://www.ntu.edu.sg/home/ykng/Happiness,LS,%20SWB-2015.pdf>]. 16.04.2018.
42. **Oishi, S., Kesebir, S., Diener, E.** Income Inequality and Happiness. – Psychological Science, 2011, pp. 1095-1100.
43. **Ortiz-Ospina, E., Roser, M.** Happiness and Life Satisfaction. 2013. [<https://ourworldindata.org/happiness-and-life-satisfaction>]. 19.02.2018.
44. **Oswald, A. J.** Happiness and Economic Performance – The Economic Journal, 1998, Vol. 107, No. 445, pp. 1815-1831.
45. **Pouwels, B., Siegers, J., Vlasblom, J. D.** Income, working hours, and happiness – Economics Letters, 2008, Vol. 99, No. 1, pp. 72-74.
46. **Realo, A., Dobewall, H.** Does life satisfaction change with age? A comparison of Estonia, Finland, Latvia, and Sweden. – Journal Of Research In Personality, 2011, Vol. 45, No. 3, pp. 297-308.
47. **Robertson, R. W.** The relationships between leisure and happiness – World Leisure Journal, 2016, Vol. 58, No. 4, p242-244.
48. Round 6 Data. European Social Survey. [<http://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=6>]. 4.04.2018.
49. **Ryan, R. M., Deci, E. L.** On happiness and human potentials: a review of research on hedonic and eudaimonic well-being. – Annual Review Of Psychology, 2001, Vol. 52, pp. 141-66.
50. **Satuf, C., Monteiro, S., Pereira, H., Esgalhado, G., Marina-Afonso, R., Loureiro, M.** The protective effect of job satisfaction in health, happiness, well-being and self-

- esteem. – International Journal of Occupational Safety and Ergonomics, 2018, Vol. 24, No. 2, pp. 181-189.
51. **Schyns, P.** Crossnational differences in happiness: Economic and cultural factors explored. – Social Indicators Research, 1998, Vol. 43, No. 1, pp. 3-26.
  52. **Scitovsky, T.** The Joyless Economy: The Psychology of Human Satisfaction. New York: Oxford University Press, 1976, 334 p.
  53. **Stutzer, A.** The role of income aspirations in individual happiness. – Journal Of Economic Behavior And Organization, 2004, Vol. 54, No. 1, pp. 89-109.
  54. **Zhang, S.** The Impact of Inflation on Expenditures and Happiness in China. – Southern Business & Economic Journal, 2012, Vol. 35, No. 1, pp 53-71.
  55. **Tsaur, S. H., Lin, W. R., Cheng, T. M.** Toward a Structural Model of Challenge Experience in Adventure Recreation – Journal of leisure research, 2015, Vol. 47, No. 3, pp. 322-336.
  56. Töötuse määr. Statistikaamet. [<https://www.stat.ee/stat-tootuse-maar>]. 20.05.2018.
  57. **Uusitalo-Malmivaara, L.** Global and School-Related Happiness in Finnish Children. – Journal of Happiness Studies, 2012, Vol. 13, No. 4, pp. 601-619.
  58. **Veenhoven, R.** Conditions Of Happiness. 1984. [<https://personal.eur.nl/veenhoven/Pub1980s/84a-full.pdf>]. 18.02.2018.
  59. **Veenhoven, R.** Conditions of Happiness. Dordrecht: Reidel Publishing Company, 1984, 462 p.
  60. **Veenhoven, R.** Happiness in Nations. 1993. [<https://personal.eur.nl/veenhoven/Pub1990s/93b-part1.pdf>]. 18.02.2018.
  61. **Veenhoven, R.** Happy life-expectancy. – Social Indicators Research, 1996, Vol. 39, No. 1, pp. 1-58.
  62. Volunteer Programs: 8 Must-Have Guidelines to Improve Employee Engagement. DiversityInc. 2012. [<https://www.diversityinc.com/diversity-recruitment/volunteer-programs-8-must-have-guidelines-to-improve-employee-engagement>]. 12.04.2018.
  63. WHR Homepage. World Happiness Report. [<http://worldhappiness.report/ed/2018/>]. 28.03.2018.
  64. World Happiness Report 2018. [https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR_web.pdf]. 18.01.2018.

65. Youth unemployment rate in EU member states as of January 2018. Statistica. [<https://www.statista.com/statistics/266228/youth-unemployment-rate-in-eu-countries/>]. 17.03.2018.
66. **Yu, Z., Wang, F.** Income inequality and happiness: An inverted U-shaped curve. – Front. Psychol, 2017.

LISAD

Lisa 1. Agregeritud õnnelikkuse indeksid riikide lõikes

Koht maailmas	Riik	Õnnelikkuse indeks		Koht maailmas	Riik	Õnnelikkuse indeks
1	Soome	7,632		47	Itaalia	6,000
2	Norra	7,594		50	Leedu	5,952
3	Taani	7,555		51	Sloveenia	5,948
4	Island	7,495		52	Rumeenia	5,945
5	Šveits	7,487		53	Läti	5,933
6	Holland	7,441		59	Venemaa	5,810
7	Kanada	7,329		61	Küpros	5,763
8	Uus-Meremaa	7,324		63	Eesti	5,739
9	Rootsi	7,315		67	Moldova	5,640
10	Austraalia	7,272		69	Ungari	5,620
12	Austria	7,139		73	Valgevene	5,483
14	Iirimaa	6,977		74	Türgi	5,483
15	Saksamaa	6,965		77	Portugal	5,410
16	Belgia	6,927		78	Serbia	5,398
17	Luksemburg	6,910		79	Kreeka	5,358
18	Ameerika Ühendriigid	6,886		81	Montenegro	5,348
19	Suurbritannia	6,814		82	Horvaatia	5,321
21	Tšehhi	6,711		89	Makedoonia	5,185
22	Malta	6,627		93	Bosnia ja Hertsegoviina	5,129
23	Prantsusmaa	6,489		100	Bulgaaria	4,933
36	Hispaania	6,310		112	Albaania	4,586
39	Slovakkia	6,173		138	Ukraina	4,103
42	Poola	6,123				

Allikas: World Happiness Report 2018

Lisa 2. Agregeritud õnnelikkuse indekseid kajastava regressioonimudeli tulemused

	Standardiseerimata koefitsiendid		Standardiseeritud regressiooni-kordaja	t-statistik	Olulisuse tõenäosus
	B	Standardviga			
(Konstant)	6,364	,671		9,478	,000
SKP <i>per capita</i>	3,354E-05	,000	,672	4,360	,000
SKP <i>pc</i> kasvumäär	-,009	,009	-,087	-,908	,370
Inflatsioon	-,061	,030	-,213	-2,009	,052
Töötuse määr	-,051	,018	-,319	-2,825	,007
Gini indeks	-,018	,020	-,083	-,893	,377
Migrantide osakaal	-,011	,016	-,103	-,734	,467

Sõltuv muutuja: õnnelikkuse indeks

$R^2 = 0,715$; $p = 0,000$; $n = 45$

Allikas: Autori koostatud kasutades Maailmapanga ning WHR 2018 andmeid.

Lisa 3. Õnnelikkust kirjeldavate arvtunnuste kirjeldav statistika

Riik		N	Miini- mum	Maksi- mum	Kesk- väärtus	Standard- hälve	Variee- ruvus (%)
Eesti	Õnnelikkus	2369	0	10	6,82	2,036	29,86
	Eluga rahulolu	2373	0	10	6,18	2,381	38,53
	Riigi majandusolukorraga rahulolu	2343	0	10	4,11	2,224	54,14
	Riigi valitsuse tegevusega rahulolu	2323	0	10	3,87	2,367	61,22
	Demokraatia toimimisega rahulolu	2260	0	10	4,89	2,296	46,94
	Haridusteenustega rahulolu	2279	0	10	5,93	2,326	39,25
	Tervishoiuteenustega rahulolu	2347	0	10	5,03	2,291	45,54
	Töörahulolu	1249	0	10	7,16	2,074	28,96
	Töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu	1247	0	10	6,49	2,261	34,82
	Usaldus riigi valitsuse vastu	2337	0	10	3,94	2,468	62,63
	Valid N (listwise)	1146					

Lisa 3 järg

Soome	Õnnelikkus	2193	0	10	8,09	1,349	16,68
	Eluga rahulolu	2194	0	10	8,11	1,395	17,19
	Riigi majandusolukorraga rahulolu	2180	0	10	6,01	1,756	29,22
	Riigi valitsuse tegevusega rahulolu	2169	0	10	5,86	1,938	33,09
	Demokraatia toimimisega rahulolu	2146	0	10	6,85	1,721	25,13
	Haridusteenustega rahulolu	2186	0	10	8,03	1,271	15,84
	Tervishoiuteenustega rahulolu	2191	0	10	6,86	1,845	26,90
	Töörahulolu	1131	0	10	7,84	1,542	19,67
	Töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu	1127	0	10	7,05	1,977	28,05
	Usaldus riigi valitsuse vastu	2188	0	10	5,91	2,090	35,35
	Valid N (listwise)	1108					

Allikas: Euroopa Sotsiaaluuringu kuuenda vooru andmed

Lisa 4. Õnnelikkust kajastavad regressioonimudeli tulemused (Eesti)

	Standardiseerimata koefitsiendid		Standardiseeritud regressioonikordaja	Olulise tõenäosus
	Parameetri hinnang	Standardviga		
(Konstant)	2,865	,301		,000
Sugu (võrdlusgrupp - Mees)				
Naine	,353	,103	,097	,001
Vanus (võrdlusgrupp - 45-59)				
15-29	,223	,160	,047	,163
30-44	,285	,126	,074	,024
60-74	,071	,167	,013	,671
75+	-,391	,664	-,017	,557
Sünnikoht (võrdlusgrupp – Elab oma sünniriigis)				
Elab väljaspool sünniriiki	,193	,164	,034	,240
Valimistel osalemine (võrdlusgrupp - Ei osalenud eelmistel valimistel)				
Osalet eelmistel valimistel	,068	,117	,018	,560
Usaldus riigi valitsuse vastu	,152	,022	,200	,000

Lisa 4 järg

Tervislik seisund (võrdlusgrupp - Keskmine)				
Hea või väga hea	,605	,111	,164	,000
Halb või väga halb	-,880	,250	-,100	,000
Omandatud haridus (võrdlusgrupp - Keskharidus)				
Põhiharidus	,023	,186	,004	,901
Kõrgharidus	,025	,117	,007	,830
Põhitegevus (võrdlusgrupp: Töötamine)				
Hariduse omandamine	-,118	,556	-,006	,831
Töötü	-2,698	1,549	-,047	,082
Pensionil	-,100	,411	-,007	,808
Muu	,188	,579	,009	,746
Töörahalolu	,210	,029	,238	,000
Töö ja eraelu tasakaaluga rahulolu	,052	,025	,066	,040
Majapidamise kogusissetulek (võrdlusgrupp - Madal sissetulek)				
Keskmine sissetulek	,150	,174	,040	,387
Kõrge sissetulek	,321	,176	,088	,069
Tajutav sissetulekute ebavõrdsus (võrdlusgrupp - Kõrge ebavõrdsus)				
Keskmine ebavõrdsus	,100	,144	,019	,487
Madal ebavõrdsus	,432	,171	,071	,012
Tuttavatega kohtumise sagedus (võrdlusgrupp - kord kuus või harvem)				
Mitu korda kuus	,320	,144	,088	,006
Mitu korda nädalas	,510	,171	,114	,001
Heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemine (võrdlusgrupp - Mitte kunagi)				
Harvem kui kord kuue kuu jooksul	-,017	,157	-,003	,916
Vähemalt kord kuue kuu jooksul	,263	,140	,053	,061
Tegevusest tulenev saavutustunne (võrdlusgrupp - Madal)				
Keskmine	,349	,202	,079	,084
Kõrge	,537	,186	,135	,004

Sõltuv muutuja: hinnang õnnelikkusele

$R^2 = 0,328$; $p = 0,000$; $n = 982$

Allikas: ESS kuuenda vooru andmed, autori arvutused

Lisa 5. Õnnelikkust kajastavad regressioonimudeli tulemused (Soome)

	Standardiseerimata koefitsendid		Standardiseeritud regressioonikordaja	Olulisuse t�den�osus
	Parameetri hinnang	Standardviga		
(Konstant)	5,356	,258		,000
Sugu (võrdlusgrupp - Mees)				
Naine	,196	,063	,090	,002
Vanus (võrdlusgrupp - 45-59)				
15-29	,151	,105	,047	,150
30-44	,116	,072	,050	,110
60-74	-,030	,106	-,009	,775
75+	,041	,590	,002	,944
Sünnikoht (võrdlusgrupp – Elab oma sünniriigis)				
Elab väljaspool sünniriiki	-,102	,147	-,020	,489
Valimistel osalemine (võrdlusgrupp - Ei osalenud eelmistel valimistel)				
Osales eelmistel valimistel	,173	,091	,058	,058
Usaldus riigi valitsuse vastu	,014	,017	,026	,390
Tervislik seisund (võrdlusgrupp - Keskmine)				
Hea või väga hea	,210	,079	,078	,008
Halb või väga halb	-,992	,361	-,078	,006
Omandatud haridus (võrdlusgrupp - Kesklaridus)				
Põhiharidus	-,112	,112	-,033	,275
Kõrgharidus	-,212	,069	-,098	,002
Põhitegevus (võrdlusgrupp: T�ttamine)				
Hariduse omandamine	,245	,281	,025	,384
Tõttu	,334	,502	,019	,506
Pensionil	-,022	,352	-,002	,951
Muu	,473	,409	,032	,248
T�orahulolu	,121	,021	,172	,000
T�o ja eraelu tasakaaluga rahulolu	,067	,016	,121	,000
Majapidamise kogusissetulek (võrdlusgrupp - Madal sissetulek)				
Keskmine sissetulek	,363	,118	,166	,002
Kõrge sissetulek	,627	,121	,288	,000
Tajutav sissetulekute ebavõrdsus (võrdlusgrupp - Kõrge ebavõrdsus)				
Keskmine ebavõrdsus	,041	,083	,014	,624
Madal ebavõrdsus	-,138	,109	-,037	,203

Lisa 5 järg

Tuttavatega kohtumise sagedus (võrdlusgrupp - kord kuus või harvem)				
Mitu korda kuus	,007	,091	,003	,936
Mitu korda nädalas	,087	,096	,039	,365
Heategevuse või vabatahtliku tööga tegelemine (võrdlusgrupp – Mitte kunagi)				
Harvem kui kord kuue kuu jooksul	,032	,079	,012	,688
Vähemalt kord kuue kuu jooksul	,108	,075	,044	,147
Tegevusest tulenev saavutustunne (võrdlusgrupp - Madal)				
Keskmine	,244	,162	,085	,132
Kõrge	,595	,152	,277	,000

Sõltuv muutuja: hinnang õnnelikkusele

$R^2 = 0,289$; $p = 0,000$; $n = 1087$

Allikas: ESS kuuenda vooru andmed, autori arvutused

SUMMARY

HAPPINESS AND ITS RELATION WITH SOCIO-ECONOMIC FACTORS

Kristo Kilk

There are probably as many different definitions to happiness as there are people living in the whole world. It can be generalized that happiness is a state of positive and negative emotions, but its true meaning is different for all of us.

Whether happiness is the main goal of life in general has been debated for millennia and during all this time people have searched for the formula for happiness. Although the field of happiness has been thoroughly and scientifically studied only in the recent past, it has been an important topic for ages. In today's society, there has been prioritization of mental health of people alongside their happiness and well-being. Thus, happiness has become more and more used as a measure of social and also economic development. For example, countries such as Great Britain, France and Bhutan have started using gross national happiness index to measure their economic performance (Gross National... 2017). In the last decade "Institutes of Happiness" and "National Surveys of Well-Being" have risen in the western world to research the evaluations of happiness. Even the third article of European Union treaty states that promoting the well-being of its people is one of the main aims of The Union. All this is important because happiness has a great impact on the overall quality of life. Previous studies have found that happier people are healthier, they are more successful in their careers, have more friends and acquaintances and therefore their social relations are better (Myers, Diener 2018: 224).

This bachelor thesis focuses on happiness instead of subjective well-being which has been a more prominent topic among researchers. This means that happiness could still seem as a non-scientific term for some people, although some researchers have found that happiness should be the main concept for well-being studies (Ng 2015: 4). In addition,

this thesis focuses on both macro- and microeconomical indicators alongside with work-related indicators. Because this field combines many social sciences means that getting acquainted with this thesis could be interesting for a wider range of readers.

The aim of this bachelor thesis is to identify which socio-economic factors are related to people's evaluations of happiness, with emphasis on work-related aspects.

To reach the aim of the thesis author has set the following research tasks:

- explain the concept of happiness using approaches from different authors;
- identify and explain the methods for assessing happiness;
- providing an overview of socioeconomical and –demographical indicators related to happiness;
- carry out an analysis to explain the relations between aggregated happiness evaluations and macroeconomic indicators;
- carry out an analysis to explain the relations between happiness and microeconomic indicators alongside work-related indicators based on the examples of Estonia and Finland;
- bring out the results and analyze them.

This bachelor thesis consists of two chapters which are divided into three sub-chapters. The theoretical part of the thesis explains the concept of happiness and its differences compared to other well-being concepts. In addition, theoretical part outlines various socio-economic factors influencing the happiness of people based on previous research alongside work-related indicators, such as job satisfaction and work-life balance. The empirical part of the thesis focuses on correlation and regression analysis with both macro and micro data. Macro data is based on 45 western countries mostly located in Europe while micro analysis is based on data from Estonia and Finland. The reason why author included Finland along with Estonia is because according to the World Happiness Report, Finland is the happiest country in the world, while also being an example for Estonia in many different fields.

The research methods used in this bachelor's thesis are correlation analysis and regression analysis which fall under quantitative research methods. The data for macro level analysis

is mostly gathered from the World Bank Database while data for micro level analysis is based on the European Social Survey round 6.

Because the concept of happiness is not universally specified means that indicators like life satisfaction and subjective well-being are also used to describe happiness. While some scientists use these terms interchangeably, in this thesis the focus will remain on happiness. Happiness can be divided into objective happiness and subjective happiness. However, from the economic point of view, subjective evaluation methods are often used to study the relationships between happiness and economic factors. In this thesis, both individual and aggregated assessments of happiness were obtained from large international questionnaires where people were asked to write down their subjective assessments of happiness on a 10-step scale.

The results of earlier studies of happiness economics have shown that three key macroeconomic indicators have significant relations with happiness. These are gross domestic product (income), unemployment and inflation. The results of the regression analysis based on the data from Europe and other selected Western countries carried out in this thesis also confirmed the importance of these three factors in shaping people's happiness. Higher gross domestic product correlates with higher levels of happiness. Unemployment and inflation, however, have negative relationships with happiness. There wasn't statistically significant relations between happiness and economic growth explained by GDP per capita growth, the Gini index explaining income inequality and the percentage of migrants living in the country, even though some previous studies have found relationship between these indicators and happiness.

The results of micro level analysis based on data from Estonia and Finland showed that in addition to the main economic indicators, there is also statistical significance between happiness and different socioeconomic factors alongside work and activity related indicators. For both Estonia and Finland there was a statistically significant relationship between happiness and gender, subjective health, job satisfaction, satisfaction with work-life balance, total household income and the level of activity-related accomplishments. For both Estonia and Finland, females tend to be slightly happier than men. Higher levels of job satisfaction, satisfaction with work-life balance, total income as well as the level of activity-related accomplishments are correlated with higher happiness estimates.

Age, trust in national government, unemployment, the frequency of social meetings, and being involved in charity or voluntary work are also important factors for happiness in Estonia. The greatest difference in the assessment of happiness of residents of Estonia and Finland was between being employed and being unemployed. There was no statistically significant relation between happiness and being employed or being unemployed in Finland. In Estonia, however, not having a job has a drastic negative impact on people's happiness. One of the main reasons for this could lie in the better Finnish social system, which in addition to greater social benefits may also lead to lower income inequality. There wasn't statistically significant relationship between happiness and country of birth for neither country, nor did matter if the person was a student, pensioner or fell into the category of being engaged with other activity.

Based on the results of this thesis it should be highlighted that improving work-related factors is important for the happiness of people. It should be done both on the national level, for example by reducing unemployment, as well as on the organizational level by contributing more resources to employee's self-development which also leads to higher job satisfaction. Higher job satisfaction does not only increase the productivity of the workforce but is also an important factor in shaping people's emotional well-being. If a country invests to areas and fields which leads to the increase of happiness of the residents, then the trust in national government would also likely increase. Unfortunately for Estonia, current trust in the national government is very low.

Therefore, the results of the analysis confirmed that the happiness of people is related to country's economic state and also to people's own economic situation. A country can still increase the happiness of its residents through general economic growth but it still has to invest in other fields which have a significant relationship with happiness. In Estonia and Finland, the most important way to achieve higher happiness is to be able to provide rewarding work and to be engaged in a variety of interesting activities. Since happiness economics is still a growing field of science, there are plenty of ways to study this topic even further.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristo Kilk

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õnnelikkus ja selle seos sotsiaalmajanduslike teguritega“, mille juhendaja on professor Tiiu Paas,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **20.05.2018.**